

Misc.
med.
o.

325

L. LVII. 205.

Misc. med.

o.

325

D. GEORGII CHRISTIANI ARNOLD

ACADEMIAE IMPERIALIS NATURAE CURIOSORVM

SOCII

OBSERVATIONVM
PHYSICO-MEDICARVM

ANNVS MDCCLXXII.

„Profecto verisimile est, et HIPPOCRATEM et ERASI-
STRALVM et quicumque alii non contenti febres et vlcera
„agitare, rerum quoque naturam ex aliqua parte scrutati sunt,
„non ideo quidem medicos fuisse, verum ideo quoque majo-
„res extitisse.,,

A. Corn. Cels. de Medicina Praef.

VRATISLAVIAE MDCCLXXVII.
APVD IOANEM FRIDERICVM KORNIVM
SENIOREM.

D. GEORGI CHRISTIANI ARNOLDI

ACADEMIAE IMPERIALIS NATURALIS HISTORIAE

1790

OBSTETRICIA

PHYSICO-MEDICINAE

ANNAE MDCCCLXII

Staatl. Bibliothek
Bamberg

VIRO. INCOMPARABILI
PERILLVSTRI. AC. G E N E R O S I S S I M O
ALBERTO. VON. **HALLER**

IN. GOEMENS. LE. IVX. ET. FEVDI. IN. ECLANGEN

D O M I N O

ORDINIS. REGII. SVECICI. DE. STELLA. POLARI

E Q V I T I

MEDICINAE. ET. PHILOSOPHIAE

D O C T O R I

SOCIETATIS. REGIAE. SEIENTIARVM. GOTTINGENSIS

P R A E S I D I

ACADD. ET. SOCIETT. SCIENTIARVM. PLVRIMA-
RVM. EVROPAE

S O C I O

IN. SVPREMO. SENATV. REIPVBLICAE. BERNENSIS

D V C E N T V M V I R O

ANATOMICO. ET. PHYSIOLOGO.

PRAETER. RELIQA. PRINCIPI.

H V N C. L I B E L L V M. T E N V E M

I V S T A E. V E N E R A T I O N I S. C A V S A

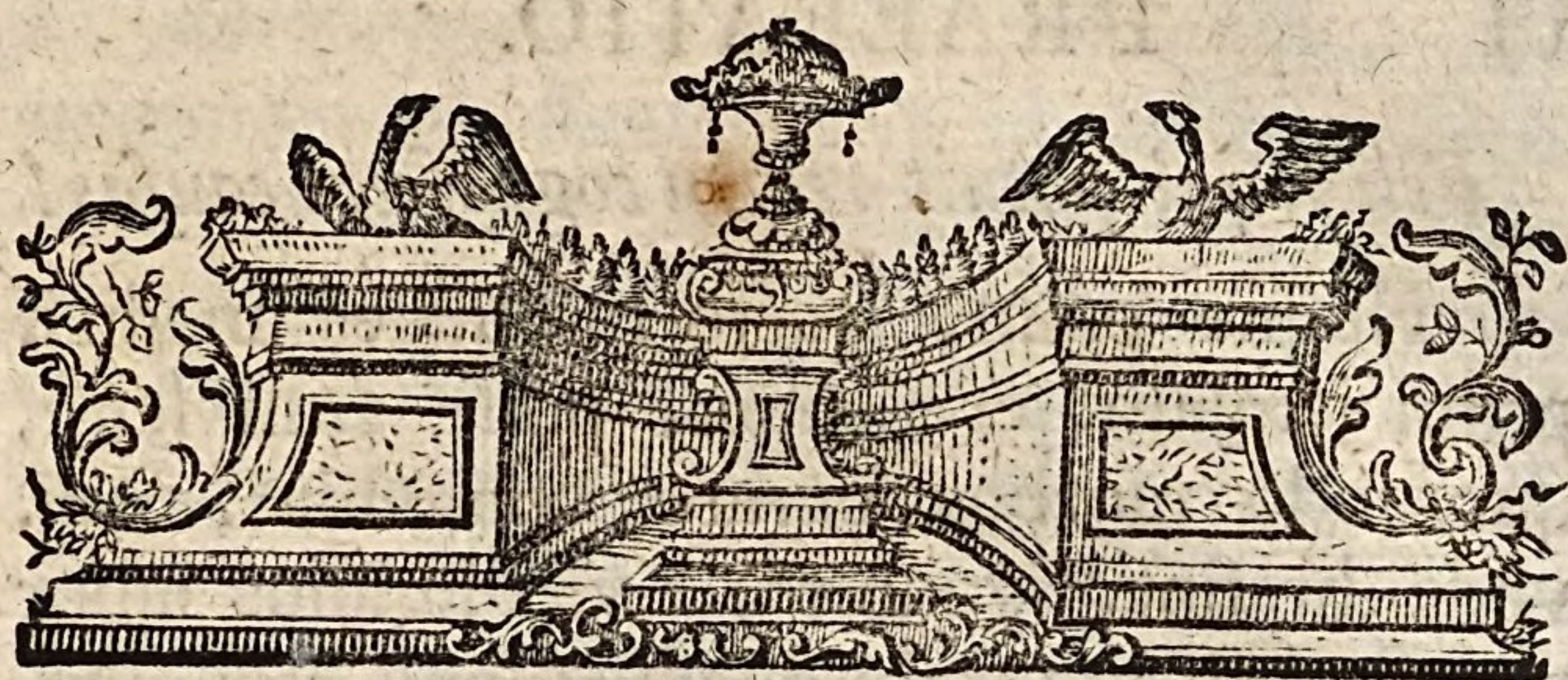
C V M

SVMMA. ANIMI. GRATITIDINE

D. D. D.

LICET. IGNOTVS.

GEORGIVS. CHRISTIANVS. ARNOLD.

PRAEFATIO

Quanquam sciam, obseruationum esse copiam maximam, attamen verarum numerum augere non inutile duxi. Immo debitum est quod orbis eruditorum a quolibet literato exigit, veritatem scientiae efferre. Non adeo exhaustae res sunt, vt jam nil in praxi occurrat, quod ni inauditum sit, tamen aut raro aut facie circumstantiarum mutatum obueniat, aut nondum bene, attente et accurate obseruatum sit. In vtroque casu ceu nouum et singulare consideranti venit. Est enim res abdita in vires naturae inquirere, vbi sat est accurate attendere effectum, causa ignota, cum benignissimus CREATOR intimos recessus dederit naturae, quos adire rarissime, penetrare nunquam in hoc nostri scire imperfectionis stadio licuit nec licebit. Ecquidem tritum illud in medicum potissimum quadrat:

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas!

Neque enim, recte rationales medici, primi jamjam, credebant, posse eum scire, quomodo morbos curare conueniat, qui, vnde hi sint, ignoret^{a)}, vt dimidius labor peractus sit in morbi dijudicatione atque curatione, scrutinio causarum absoluto. Quid dicam de laboribus naturae morbum fugantis? Qua ratione proueniant? Quibus modis exsequantur?

CICERO medicorum dicit^{b)}, qui rationalem medicinam profitentur, haec necessaria esse proponunt: Abditarum et morbos continentium causarum notitiam, deinde euidentium, post haec etiam naturalium actionum, nouissime partium interiorum. Ad horum autem omnium scrutinium non ipsa praxis vt praxis ducit, verum requiruntur auxilia aliunde petita. Inter haec solum verum auxilium est contemplatio naturae rerum, ea enim quamuis non faciat medicum, aptiorem tamen medicinae reddit^{c)}. Quantum vero valeat, vt vnico exemplo dicta corroborem, applicatio peritiae Anatomicae ad morborum cognitionem, indeque deducendam curationem, si nullus monstrasset, ostendit opere aureo IOHANNES BAPTISTA MORGANI *de sedibus et causis*

a) A. C. CELSI de medicina ex recens. A. VAN DER LINDEN L. B. 1657.

12mo. Praefat. p. 4.

b) Idem l. c.

c) Idem l. c. p. 13.

sis morborum. Venetiis 1762. folio. De anatomes necessitate in dijudicandis morbis externis, nullus rationalis dubitat, subtilioris quoque scientiam in illis itidem ac internis exponendis necessariam quilibet prudens medicus agnoscit. Non vero hic locus est, de vtilitate anatomes subtilioris loqui, cum haec res peculiarem tractatum mereatur, atque Clarissimi Viri satis de ea egerint.

Hanc anatomiae ad casus speciales applicationem hisce in observationibus tentavi, a similitudine descriptionis a viris integris paratae depromptam. Licet quoque occasionem exoptatam medicus arripere vellet, rarissime eidem sectio conceditur, aliquando quoque negligitur.

De Physiologiae studii amoenissimi ad praxin applicatione taceo, sed quis de ejus necessitate dubium mouebit, cum nemo curuam metiri possit, qui rectam ignorat, nec laesam actionem dijudicare, qui non nouerit, quae sana sit.

Quae itaque potui, profero, vltra posse autem cum nemo obligetur, nec me obligatum esse credo. Interim bene cordi mentique inhaerent, quae dixerat magnus olim medicus: „Multi, inquit, nimium rationi „tribuunt, et nihil experientiae: multi contra faciunt. Vtrique aequaliter peccant. „Nos latet, aeternumque latebit minima illa, ac subtilis, non solum a sensibus, sed

„ab humanae mentis acie prorsus remota,
„solidarum aequae ac fluidarum corporis vi-
„uentis partium textura. Fallax quoque
„non raro experientia, si rationis ductu fue-
„rit destituta. Quapropter nisi mutuum si-
„bi lucem communicent, aequam erroris an-
„sam praebebunt^{d)}.”

Sisto ergo praeter observationes morbo-
rum, epidemicorum qui saevierunt in vrbe,
specimina quaedam de morbis, quorum exi-
stentia aut solutio lucem ex anatomicis po-
tissimum et physiologicis acquirit. Quae
marro in historiis, vera sunt, quae explico
mihi verisimilia videntur, certis nimirum
fundamentis superstructa iudex aequus inue-
niet. Nolo repetere querelas meas de do-
lore, quem in literis colendis concipiam.
Eh quid afferent moesto querelae! Quae
habeo, do. Fontes, quos adii, sunt HALLE-
RIANA immortalia scripta. Reliqua vide-
bit L. B. in scripto libello. Vale ac labori-
bus meis faue.

d) G. BAGLIV. Oper. Prax. Med. L. I. C. II. §. v.
Medic. Antwerp. 1715. 4to. p. 6.

I.

OBSERVATIO DE SYNOCHO PUTRIDA

HISTORIA

Circa finem Ianuarii mensis matrona quin-
„ quaginta circiter et acto annorum, in-
„ cidit in febrim quam continnam putri-
„ dam vel synochum putridam practici
„ nominant. Solida strictiora corporis ad senium
„ tendentis copiam succorum acrium vehebant.,
„ Ingressus hujus morbi non adeo differebat
„ ab aliorum similium initio, verum progressus
„ et finis singularis erat. Oculi luctuosi, pul-
„ sus depressus, vrina crassa, fuscioris rubri colo-
„ ris, adeo intolerabilis foetoris, vt, quando eam
„ excerneret ipsa agrota quasi lipothymica cade-
„ ret; sudor et sedes nigrae foetentes. Hac in
„ principio. Sic sensim sensimque augebatur mor-
„ bus, licet post venae sectionem institutam, *b. m.*
„ *SOCER NEIFELD*, qui curationi praeerat, an-
„ tiseptica optima exhiberet, decoctum florum
„ sambuci, in quo Roob sambuci solutum erat, at-
„ que oxymelle simplici remixtum, spiritum dein
A. 1772. *A* „ful-

„sulphuris per campanam cum syrupo violarum
 „tēperatum, interpositis laxantibus antiphlo-
 „gisticis.,

„Die morbi septimo aphthae fuscioris coloris
 „erumpebant per totum os; deliria accedebant,
 „pulsus parvus et debilis erat, oculi levis obfessi
 „turbidiores apparebant. Mox die sequenti
 „aphthae nigricantes et liuidæ conspiciebantur,
 „atque somnolenta sæpe per intervalla jacebat.
 „Die nono pulsus vacillabat, debilitatem sum-
 „mam ostendebat, tarditatem autem singularem
 „simul seruabat. Contra aphthas dabat optimus
 „focer celebratam in praxi mea exigua formulam
 „GORTERIANAM^{a)}. Versus noctem saliva stu-
 „pende mouetur, effluitque tanta ejus copia per
 „tres dies insequentes, vt dentes vacillarent.
 „Sub hoc ptyalismo pulsus fortior euadebat et
 „constans, deliria cessabant, vrina minus foeti-
 „da, fudor minus graueolens percipiebatur, fe-
 „ces autem brunas excernebat. Vndecimo die
 „aphthae albidiores apparebant, oculi clariores.
 „Decimo quarto cum aphthis adhuc copiosis de-
 „lecto surgebat, cumque filiae vltimae nuptias cu-
 „raret eodem die contractus, non tantum eodem
 „die omnia curare iuuabat, verum quoque ad
 „prandium veniebat, in choream ducta ibat ali-
 „quoties, et per duas noctes continuas in con-
 „clavi, vbi ventus a saltando continuo agitabatur,
 „sedebat. Nec vllum inde damnum perpeffa est,
 „nisi vt longo tempore posthaec debilitatem
 „ostenderet, quam tamen paulatim amisit.“

EPI-

a) I. DE GORTER. Form.
 medicinal. Francof. & Lips.
 1760. 4to. Formul: 232. p. 185.

Rx. Album. oui. No. i. Aquae
 Rosarum q. s. Fortiter agi-

tentur. Adde sachari ℥ij. Ter-
 rac Japonicae ʒij. Laud: li-
 quid. gtt. xx. M. F. Linctus.
 Lambat saepe de die aliquid.

EPICRISIS.

Ipsa consideratio morbi, quem febrim continuam putridam nominant, et synonymice synochum putridam, satis abunde reperitur in institutionibus clinicis, ita ut titulus integer eidem in hisce consecratus sit. Summarium in curatione ejusdem est, ut obseruetur febris moderamen, siue infringendo, siue erigendo vires febriles, siue sustinendo easdem. Inflammatorium soluendo. Dissolutum cogendo^{b)}. Quare hanc obseruationem supprimerem, nisi id singulare habuisset, quod post pejora symptomata, tandem solueret natura morbum ptyalismo, et citissimam restaurationem virium faceret in prouectiore jamjam aetate. Haec me incitarunt eandem publici juris facere, cum breui ejusdem dilucidatione appensa.

§. 1.

Synochus putrida fuit de specie pejore, quod testantur symptomata. Ast respiratio illaesa spem alebat salutis.

Omnis synochus putrida periculosa est, ejus tamen periculum gradu variat, pro diuersa laesione functionum, cum putrida indoles humorum hujus laesionis causa sit, laesio autem ipsa testis sit vehementiae ipsius morbi. Ad symptomata ergo attendere oportet, quando judicium fertur de grauitate synochi putridae.

Sunt autem in casu proposito symptomata potissimum sequentia.

A 2

Pul-

b) G. VAN SWIETEN. BOERHAAVE. Tom. II. Commentar. in aphorism. H. p. 441.

Pulsus depressus initio, postea parvus vacillans, debilis, tardus.

Deliria.

Somnolentia.

Vrina crassa, fuscioris coloris, foetidissima.

Oculi luctuosi, lemosi, turbidi.

Aphthae fuscae, lividae, nigrae.

Pulsus depressus in initio, postea parvus vacillans, debilis, tardus, signa dedit modi, quo circulatio absoluebatur in toto morbi decursu. Parvus pulsus potissimum in senibus deprehenditur^{c)}. Significat in morbis debilem spiritum vel vim motricem, unde semper malus, quia vel mortem, vel morbi longitudinem praenunciat^{d)}. Sed hyeme etiam pulsus sunt parvi et rari^{e)}. Vacillans, qui etiam inaequalis est cum intermissione significat naturae aggrauationem et periculum inde pendens^{f)}. Debilis indicat validum virium lapsum^{g)}, tardus autem languorem et spem malam^{h)}.

Pulsus itaque in genere, hoc in casu ostendebat, ab ingressu copiam humorum, et vim solidorum minutam deprimere vim arteriarum motricem; postea autem cum abundantia humorum venae sectione imminuta esset, ipsa eorumdem indoles autem de die in diem magis peruerteretur, rythmi pulsus indicabant hanc peruersionem et circulum sanguinis mutasse, aut eo, quod nervos vasorum afficeret, aut quod sua visciditate vasa tereret et obstrueret: adeo ut longe a naturali consuetudine recederet.

Hinc

c) I. A. VAN DER
LINDEN. Medull. medi-
cin. Franeker. 1642. 12mo.
P. II. S. IV. L. V. Art. V. 21.
p. 300.

d) Idem l. c. 26. p. 301.

e) Idem l. c. Art. XI. 6. p. 313.

f) Idem l. c. Art. IX. 15.
p. 306.

g) Idem l. c. Art. III. 9.
p. 293.

h) Idem l. c. Art. VI. 9. p. 302.

Hinc hoc morbo circulatio, ab ejus inchoatione, laesa, magis laedebatur in progressu, ut ergo omnino increfceret periculum ex hac ratione metuendum.

Deliria, quae accedebant morbo ulterius progrediente, indicabant, laesionem functionis encephali. Illaesam animalitatem habere uti bonum, sic contrarium malum est, contrariorum enim contraria est ratio.

Somnolentia tandem aggrauationem humorum ad capitis vasa potissimum interna ostendit, adeoque simul metum justum incutiebat, quod facile ad nobilissimam partem haerens materia maligna, encephalon destruere, mortemque eo ipso inducere posset.

Vrina crassa, fuscioris coloris, foetidissima. Priorum notarum ratio in calore corporis permaguo ponebatur. Cum enim calor fluida dissipet, vrina quoque, cum vehiculo orbetur, crassa mingitur, quin ideo ob copiam partium rudiorum, non satis dilutarum per aquam intercedentem, densior reddita vrina magis opaca conspiciatur, adeoque colore variet, ut flavedinem rubor varii gradus, hunc fuscior color excipiat, donec tandem in alios aliosque colores atque nigredinem abeat.

Quo magis a flavedine recedit, eo pejorem indicat statum corporis: sic ut crassa et fusca vrina indicium sit, sanguinem priuari diluente, et corpus turbari in suis secretionibus; in genere magnam humorum cruditatem et malignitatem, atque naturae oppressionem ostenditⁱ⁾.

Foetor testatur, qui in hoc morbo humoribus et excretis proprius est, de indole putrida in toto corpore haerente. Quo gradu major est, ita

A 5

quo-

i) Idem l. c. L. VII. C. I. Art. II. 37. p. 336.

quoque vis putrefaciens major esse oportet, quae suum effectum mox praestat, dum liquida in aliquo loco lentius mouentur, vel etiam per aliquod breue tempus remoram patiuntur. Hinc ni tempore criseos foetida vrina veniat, tempore cruditatis certe periculum et putredinem veram minatur.

Oculi luctuosi, lemosi, turbidi, vti testes sunt de crassitie humorum in vasa vltima impulsorum, omnino nil boni cum aliis signis malis praenunciant.

Aphthae fuscae, liuidi coloris, nigrae. Ante septimum diem quae erumpunt aphthae multo lethaliiores et molestiores sunt, quoniam ante subactionem materiae morbosae nascuntur^{k)}, et sequelae sunt febris praecedentis continuae putridae^{l)}, dum metastasis critica fit ad os et intestinorum canalis parietes internos. Ast non tantum tempus eruptionis sed etiam materia ipsa quae in vascula vltima dictorum locorum deponitur, venit considerare, si de diuersitate aphtharum iudicium fertur.

Haec diuersitas conspicitur in colore diuerso quo apparent ita vt gradu malignitatis sequantur ceu colores, album pellucidum albus sincerus, hunc fuluus, quem flauus, eum liuidus, liuidum autem excipit niger. Quando prodeunt cum colore cinereo funestae, sed nigrae vix vnquam prodeunt, nisi mora tales fiant^{m)}.

Ex his paucis allatis patet, quod in nostro casu aphthae omnino de malignitate morbi testarentur.

Cun-

k) VAN SWIETEN & curandis morbis Lugd. Bat. l. c. Tom. III. p. 203. 1709. 8vo. §. 983.

l) H. BOERHAAVE m) VAN SWIETEN Aphorism. de cognoscendis l. c. p. 206.

Cunctis nunc simul sumtis, ex horum summa elicere possum, morbum merito inter malignos numerandum esse: attamen, licet circulatio laederetur humorum, vt pulsus, vrina, oculi, aphthae et somnolentia ostendunt, simul vero animalitas turbaretur et torperet, vti ex deliriis et somno patet, respiratio vigeat, adeoque cum sit index alterius actionis vitalis, spem omnino alebat salutis.

§. 2.

Ptyalismo solutus est morbus integer, febre per venae sectionem et antiphlogistica fugata.

Ipsam febrim fugasse venae sectionem et medicamenta antiphlogistica non est vt explicem cum per se pateant: verum materia deprauata ipsa ptyalismo de corpore ejecta est, quod leuamen symptomatum manifesto ostendit. Hanc saliuationem ortum duxisse puto hac ratione. Cum natura vrgeret motum in vascula oris obstructa, his simul per linctum datum parum laxatis, mox adstrictis, factum videtur, vt cum depositio critica per vasa superiora continuaretur, materia morbosa, cum penu ad salivae praeparationem destinato, per vasa ad glandulas salivales properaret, et cum eadem saliva, huic mixta, ob impetum copiae irruentis, per ductus salivales ad os duceretur, perque ostia eorundem in os hiantia, sub specie viscerum excerneretur.

Continuatio ptyalismi per plures dies, pulsus hoc tempore se eleuans, deliriorum fuga, oculi clariores, vrina minus foetida et nataralior, atque aphtharum mutatio in albas, omnino testan-

8 I. OBS. DE SYNOCHO PVTRIDA.

tur, ptyalimum criticum fuisse salutarem. Praeter haec, die critico, nono scilicet, excitabatur.

§. 3.

Mirum autem est, vnde vires adeo repentinas recuperauerit, cum non esset robustissima, et in iuuentute atque media aetate morbis nervosis admodum laborauerit. Sed quis expiscabitur miros recessus, unde natura vires deperditas DEO iubente subito restauret, et miraculo sese quasi renouatam exhibeat.

II.

OBSERVATIO

DE

FEBRE CONTINVA CVM
PETECHIIS METASTASI AD
SPHINCTEREM ANI SOLVTA

HISTORIA

Mense Aprili vocor ad virginem viginti et octo
„annorum, quae febre acuta continua, vt
„dicunt, ardente laborabat, cum petechiis insignis
„latitudinis, coloris fuscioris, verum non adeo
„copiosis. In vitam anteaetam inquirens, lucido
„morbi interuallo, quippe admodum delirabat, de
„eadem ipsa, nec non de adstantibus, rescivi
„sequentia.,

„Retro abhinc annis duobus cum dimidio, la-
„borauerat febre ardente pessima, verum ex ea
„euaferat, nec aliquid retinuerat, nisi tumorem
„in brachio dextro, cuius sedes erat in medio at-
„que antea supra diaphysin ossis humeri, qui
„subito enatus fuerat, cum conualesceret, ast
„absque dolore. A morbo autem praesente in-
„choato minutum esse omnes dicebant, quem ta-
„men inueniebam aequare quoad magnitudinem
„diametrum oui gallinacei, totum autem ambi-
„tum tactu esse molliorem.,

„Constitutionis videatur optimae caeterum
„antea fuisse vti in hac aetate florente esse solet.,

„Vnum adhuc interponam historiae morbi
„praesentis: morbus acutus, quo nunc laborabat,
„non quidem in tota vrbe, verum circa viciniam,
„vbi habitatio erat nostrae aegrotae, epidemicus.

„Haec auditus, reliqua praesentia symptoma-
„ta considerabam. Pulsus debilis, delirium con-
„tinuum, lingua squalida, oculi squalidi, feroces,
„genae rubentes, fitis magna, vrina crassa, vti ju-
„mentorum. Id obseruabam die morbi octauo.

„Cum typum caeterum non adeo extraordi-
„narium morbus seruaret, in eo tamen signa pu-
„tredinis ex inflammatione magna metuendae
„conspicerem, antiphlogisticis febrem debellare,
„et inflammationem compescere studui. Aluum
„quotidie soluebam cremore tartari, cuius drach-
„mas tres, tribus horis insequentibus, singulis
„vnam, mane porrigere praecipiebam. Potum
„autem temperantem et antiphlogisticum, simul
„leniter euacuantem, ex cremoris tartari vncia
„vna, cum duabus vel tribus mensuris aquae, cui
„inditus erat manipulus vnus hordei mundi, co-
„quendo paratum suadebam. Ipsam denique in-
„flammatoriam indolem, in qua erant humores,
„compescere annitebar spiritu sulphuris per cam-
„panam syrupo temperato.

„Die post inuasionem ipsius morbi decimo
„quarto summe delirabat, flocculos passim lege-
„bat; pulsus intermittebat; lingua fissa nigresce-
„bat; ad dentes viscosae nigrae fordes haere-
„bant; maculae tres digitos transversos latae, co-
„piose, fuscae et in nonnullis locis purpureae;
„tumor in brachio admodum exiguus vix discer-
„ni poterat.

„Post meridiem pulsus haecenus parum de-
„pressus et debilis eleuabatur. Versus noctem
„appa-

„ apparent quatuor vesiculae albae circa anum ad
 „ ejus sphincterem, ad quodlibet latus duae. Sen-
 „ sim hae vesiculae mole augebantur per triduum,
 „ donec tandem die decimo septimo rumperentur.
 „ Effluebat tum sanies cum sanguine et pure re-
 „ mixta, intolerabilis foetoris, tanta in copia, ut
 „ saepe lintea de die noctuque ab eadem cito ma-
 „ defacta mutanda essent.,,

„ Duravit hoc copiosum effluuium per octo
 „ dies cum omnium symptomatum leuamine.,,

„ Post haec, jussi applicare locis, ichorem stil-
 „ lantibus, cataplasmata, ex ruta et absinthio vi-
 „ no incoctis parata, ita ut quater aut quinquies de
 „ die per semihoram, saepius reiteranda, adhibe-
 „ rentur. Hisce intra sex dies ora stillantia sensim
 „ mundata, deinde ficcata, perfecte claudebantur,
 „ aegra autem die eodem trigesimo scilicet primo
 „ a deliriis et omnibus symptomatibus liberaba-
 „ tur, tumore, qui tam diu in humeri medio hae-
 „ serat, intra hoc tempus pariter obsoleto.,,

„ Sensim deinde ad suam sanitatem rediit.,,

EPICRISIS.

Febbris continua remittens cum petechiis adeo
 nota est, ut superfluum videatur de ea obser-
 vationem singularem exponere, cum in libris cli-
 nicis recentiorum titulum proprium febris pete-
 chialis habeat^{a)}, licet nomen mutuetur ab eviden-
 tiore tantum symptomate, maculis nimirum,
 quas petechias vocant, cum nulla hucusque sint
 nomi-

a) C. G. L'V D W I G. In- dend. morb. circ. sangu. Vra-
 stit. Medic. Clinic. Lips. 1758. tisl. 1773. 8vo. P. I. S. II, Sub-
 8vo. P. I. C. I. S. II, subf. III. sect. VII.
 E. I. N E I F E L D. Rat. me-

nomina, quibus febres acutae continuae epidemicae insigniantur, in quantum scilicet a constitutionis generalis influenza dependent^{b)}.

Varietatem, quae in hac febre saepe cernitur, iudicio medici praesentis, doctores practici relinquunt. Sic enim monent: juvat in aliis methodus antiphlogistica, in aliis methodus diluens, demulcens, obvoluens, oleosa, in aliis tandem cardiaca. Dantur quoque malignitatis gradus, ubi omnes hi modi curandi deficient^{c)}. Sunt enim naturae viae plures quam mille millium, quibus sanitatem deperditam recuperare nititur, et saepe feliciter recuperat. Has vias considerare uti jucundum, sic quoque utile est. Periculum ergo faciam breuibus morbum enarratum dijudicare.

§. I.

Febris continua cum petechiis contagio contrahatur.

Febrem petechialem plerumque contagio acquiri, res est notissima. Venena enim contagiosa utpote subtilissima alte in corpus penetrant, absque eo tamen, ut indoles veneni, modusque quo corpus irreptum, humores ejusdem in simile miasma deprauet, ac iis vim propagandi incredibile infinitam communicet, medicis licet sapientissimis pateat. Satis est hic repetiisse, contagium non tantum humores sanos mutare, ut venenatam naturam induant, verum quoque febrem validissimam facere^{d)}. Id comprobat venenum variolo-

b) TH. SYDENHAM
Oper. Lips. 1695. 8vo. p. 48.

c) NEIFELD l.c. §. 374.
p. 128.

d) G. VAN SWIETEN.
Comment. in aphorism. H.
BOERHAAVE. Tom. I.
p. 141.

riolosum pestiferum, &c. Cuilibet autem notum est, febrim enasci, cum circulatio sanguinis praeternaturaliter augeatur, adeoque cor vasaque arteriosa saepius et fortius contrahantur. Cum itaque contagium cor et arterias exerceat, illud esse stimulum licet absconditum, tamen vehementem, et per excitatum circulum cruoris auctiorem, vehementiorem quoque et vitae hominis magis infestum reddi, experientia testatur.

Ast hic non locus est de morbo contagioso loqui, vela ergo contraho mea, et potius ad propria casui proposito transeo. In genere annotasse sufficiat, quod morbum nostra aegrotā contraxerit, cum curam gereret de sorore, in eodem conclaui, morbo simili maligno, grauitē decumbente. Nec hoc mihi solummodo certitudinem dabat de eo, quod morbus ad genus contagio acquiritorum pertineret, quin frater ab hac, cujus morbum dijudico, idem contagium susciperet, et grauiissime eo morbo laboraret. Hinc certissimus sum de contagio, ita ut proprium periculum, quod mihi immineret taceam, cum primos morbi impetus, Deus omnipotens et misericors, ex diuina sua gratia, naturae meae concesserit vincere.

§. 2.

Febris continua cum petechiis contagio acquisita §. 1. maligna erat ex natura contagii mala et tetra. Quam morbi grauitatem denunciant

Pulsus debilis.

Sitis magna

Delirium.

Lingua squalida; Oculi squalidi, feroces.

Urina crassa ad instar iumentorum et

Maculae latae, fuscioris coloris.

Mali-

Malignitas est accidens morbi^{e)}, qui vehementia et singularitate symptomatum solito grauiorum, cum vitae periculo decurrens, in eo a reliquis differt. Immo morbus malignus plerumque contagiosus est atque epidemicus. Vtroque in sensu febris, quam dijudico, maligna fuit, siue ad contagium ipsum, siue ad symptomatum vehementiam, grauitatem et periculositatem per totum morbi decursum respiciam.

Natura contagii quidem ignoratur, sic, vt si quis ex ea genesin aut morem morbi epidemici declarare vellet, tanquam effectum ex causa adaequate perspecta, risum prudentibus omnino moueret, et coniecturam speciosam pro veritate venderet. Id tamen euictum est, contagium sua indole vti semper malum, saepe peius esse, et pluribus gradibus ad summam malignitatem euehi.

In nostro casu omnino certus sum de pejore indole contagii, cum non tantum soror aegrotae grauitate, sed etiam haec et frater post eam grauius decumberet^{f)}, adeoque ex venenati contagii malignitate huius morbi malignitas originem duceret.

Iam me accingo breuibus, hanc malam morbi indolem, ex symptomatibus nominatis, lustrare, quae erant sequentia.

Pulsus debilis indicat in genere motus circulatorii vim minutam, siue haec vis imbecillis sit ex virium corporis deiectione, siue multitudo humorum pulsum quasi opprimat et suffocet. Vtrumque videtur indicasse debilitas pulsus in nostro casu. Est enim mira deiectio virium, quae in morbis contagiosis obseruatur, cum in principio circula-

e) NEIFELD l. c. Subs. VI. f) §. 1.
§. 297. p. 101.

culatio summe intendatur, pulsusque citissimus fit et vehemens, repente vero tactum quasi fugiat, langueat, et debilis fiat. Videtur haec subitanea virium prostratio oriri ab imperio, quod virus contagiosum in nervos exercet. Praeterea autem, cum statim in tali morbo omnia in interioribus commoveantur, et subtiliora consumantur, fit, ut humores in vasis majoribus accumulentur, dum in minoribus eo inordinatio et difficilior fit eorundem motus. Ergo humores sua mole vasis majoribus vim inferunt, pulsus digiti non adeo ferit, sed imbecilliter tantum et remisse tangitur, totaque circulatio sese ostendit debiliorem esse.

Sitis magna. Dum autem inordinata fieret circulatio in minoribus vasis, consumtis tenuioribus particulis humorum residua crassiora vix intrare poterant vasa, quorum lumina dilutiori liquido fuscipiendo adaptata sunt. Hinc exsucca vascula fiunt arida, superficialia prae caeteris, utpote a corde maxime remota: quae ariditas, cum sensum ingratum producat, sitim creat; quae eo major quo est, eo majorem spissitudinem humorum et ariditatem vasculorum, quae, in relatione ad fluida tenacia, immeabilia facta sunt, denunciat, in morbo quocunque acuto.

Delirium. Non hic locus est interpretationem dare quid delirium sit et unde oriatur, multiplices enim causae sunt, quae sensorium commune partesque ad ipsum pertinentes ita mutare possunt, ut inde actio reciproca inordinata fiat corporis in animam et animae in corpus, adeo ut imperium constet animae in corpus, et hujus influxus in illam, licet, utrumque turbatum esse, quilibet experiatur. Delirium sese saepius multa locutione expri-

exprimit saepe aliter, semper tamen modo praeternaturali. Functionem itaque encephali laedere debent stimulus contagiosus, et humores, motu et qualitate mutati, ita ut cum hac laesione delirium in ratione sit.

Lingua squalida. Oculi squalidi, feroces. Squalorem utrumque conjunxi. Illa de spurcitie canalibus intestinorum testatur, qui, cum productione epidermidis ut lingua tegatur, simili quoque viscido obsidetur. Hi autem omnino monstrant lacrymarum secretionem, vel plane non succedere ex spissitudine humorum, vel ex eadem nimis tenaces, atque resorptioni ineptas lacrymas nasci, simulque deficere rorem arteriosum, qui exsudat et exhalat ex vasculis copiosissimis, quae interiori superficiem palpebrarum perreptant, ac in ea ore patulo terminantur. Succedente enim secretionem in palpebris mucosa, ex crassis humoribus, hic mucus, qui in naturali statu a dicto rore diluitur, hoc diluente orbus, accedente aëre externo, tenax illico fit, et nunc stagnans, mixtus cum crassioribus, per vascula debilitata, vi et impetu morbi transpressis, oculum inuiscat. Tandem uterque squalor loquitur de perspiratione inordinata, cum superficies cutis, quae linguam obtegit, et etiam circa oculos circumcirca continuatur, signum det, quo modo se habeat perspiratio. Feroces oculi ostendunt animalitatem laesam vel turbatam, atque deliriis affociantur.

Vrina crassa ad instar jumentorum, tempore scilicet cruditatis, a copia humorum originem ducit, quae per vasa renalia renibus adfertur, simul tamen, cum haec copia obruat vasa, secretionem urinae dicata, ipsa hae secretio turbatur, et mete-

materia fecernenda, non ab omnibus particulis segregandis separata, tandem in peluim renum transpressa, ex hac per vreteres ad vesicam delabitur, ex qua talis cruda turbidaque vrina excernitur. In tali vrina nil a se separatur, licet stet in diuturna quiete. Causa itaque est, quare talis vrina mingatur, moles humorum crassiorum impetuose ad renes accedens, cum vi secretoria renum debilitata, quae moli dictae irruenti remoram facere haud potest.

Maculae latae, fuscioris coloris. Maculae in omnibus exanthematibus dant signum an fugillatio vasculorum cutaneorum major, minorue sit, prout nempe macula plus minus serpit. Latior macula vehementiorem motum in vasis agnoscit pro causa, qui effecit, vt error loci siue obstructio maiorem ambitum acquisiuerit. Color autem indicat causam ipsam quoad materiam maculas efficientem: ruber errorem loci aut superficialem obstructionem: profundior obstructionem et inde natam inflammationem, quae, pro gradu illius maiore, maiores etiam sunt, tunc enim in aucto morbo color magis obscuratur, vt rubrum fuscus, hunc purpureus, quem liuidus, liuidum autem niger excipiat gradu pejore.

Ex his itaque breuiter adductis recte concludere possum morbi descripti indolem fuisse malignam. Est enim, vt quoque auctoritatis effatis hanc affirmationem corroborarem, malum pulsus debilis^{g)}, fitis valde vrgens^{h)}, multum loquiⁱ⁾,

g) A. VAN DER LINDEN. Medull. medicin. P. II. S. IV. L. III. C. IV. art. VIII. 3. p. 244.

Epidem. S. 3. aegr. 13.

i) Idem 1. Epidem. S. 3. aegr. 2. 4. 12. III. Epid. S. 3. aegr. II.

h) HIPPOCRAT. III.

delirare^{k)}, oculi ferocientes^{l)} lingua squalida^{m)}, oculi squalentesⁿ⁾, aut fordes circa oculos haerere^{o)}. Cum priora duo circulum sanguinis mutatum et impeditum, delirium animalitatem turbatam, squalor autem secretiones non rite procedere ostendant. Tempore denique cruditis crassa mingere instar jumentorum, molem materiae morbosae, et paroxysmos validos, viresque debiles indicat^{p)}. Quid, anne inflammatio major ex maculis conspicua majus periculum minatur?

§. 3.

Malignior autem reddebatur per residuum praecedentis morbi, quod in tumore brachii ultra biennium haeserat, veneno contagioso motum, solutumque humoribus reliquis jam deprauatis affusum.

Pertinet ad hanc considerationem recordatio dispositionis singularis aegrotae, qua morbus per se malus pejor reddebatur. Nolo autem hic agere de illa dispositione qua corpus aptum redditur, contagiosum virus suscipiendi, et susceptum fouendi, quippe hoc inuoluit notitiam praedisponentis causae, quae cum cognitione occasionalium et proximae, notionem morbi completam inducit: verum tantum eam perpendere volo, qua illud venenum contagii malignius factum est, et totus morbus periculosior euasit.

Hanc

k) Idem VI. Aphor. 53.

l) Idem Coac. 162.

m) Idem, VII. Epid. §. Lydis fil.

n) VAN DER LINDEN
l. c. art. XI. p. 251.

o) HIPPOCRAT. I. Prognost. 13. Coac: 218.

p) LUDWIG. Institut. Patholog. Lips. 1754. 8vo. §. 1275. p. 157.

Hanc dispositionem singularem inuenio in miafmate a morbo praegreffo quidem ex circulo humorum excluso, verum non ex corpore ejecto, sine eo vt causam indicare possim, quae naturam in operis incepti absolute impediuerit. Conjecerat enim natura collectum nocium vi circulationis in brachii dextri contextum cellulofum, quod cum stagnando vt fieri solet inspissaretur, tenui simul absorpto tumorem causauit et quidem durum ob materiam coaceruatam nimis spissam.

Locus hujus tumoris erat circa terminum vbi finitur musculus coraco brachialis et solus decurrit biceps, in quem effunduntur furculi ex vena brachii profunda priore^{q)}. Cum itaque haereret in loco quem musculi non adeo quatiunt, non mirum erat quod materia spissa vltra biennium quiete haerere potuerit.

Omnes humores stagnando blandis partibus sensim orbantur, et acrimoniam contrahunt, quae vero non prius extricatur quam stagnante in motum ducto. Multo magis ergo acrimoniam contraxit materia, quae per se corpori olim inimica fuerat, tam longo temporis interuallo haerens, cum priuaretur blandioribus, quae acriora inuoluebant, vt potuissent in vasis sine damno circumuehi.

Tandem id adhuc addo, cum illa materia haereret in contextu celluloso, in cujus cellulas sese finiunt vbique vasa arteriosa, et ex iisdem vasa lymphatica incipiunt, potuit fieri, vt mutato statu,

B 2

tu,

q) Quos indicat litera Γ. Fig. IV. Brachium dextrum in Ill. A. V. HALLER. Icon. anterius visum. anatom. Fasc. VI, Tab. III.

tu, aduecto vehiculo diluente ad stagnans illud, hoc nunc fufum, forbileque redditum reforberetur, per vafa lymphatica, quae dein ex brachio tendunt ad truncum lymphaticum axillarem, inter mufculos ferratum anticum majorem, fufcapularem ac latiffimum dorsi fitum^{r)}, qui definit in angulum venae fubclauiae et jugularis.

Placidus humorum motus faxum mouere non poterat, nifi vehementior vrgeret eosdem illud infarctum alluere, indeque atteunare, atque circuitui aptum rededere. Hoc facto omnino facile erat, vt materia attenuata ofcula vaforum alluens, ab iisdem reforberetur, atque toti maffae humorum traderetur, ac eandem fua perniciofa indole inquinaret. Poterant autem tales inimicae particulae rudiores commode reforberi, cum notum fit vafa ampliari enata vehementia circuli humorum.

Iam in noftro cafu ftimulus contagii circulum humorum intendebat^{s)}. Per hunc intenfum circulum autem humores copiofiores alluebant infarctum, atque huc delati fimul illud diluebant. Adeo modo memorato euenit, vt mobilis reddita maffa intro fufciperetur in maffam humorum peruerfam^{t)}, cumque nouum hoc nociuum maffae eidem intime mifceretur, tota ejus mixtio, deterior, malignior et lethifera redderetur.

Indicabat hanc affufionem humoribus factam, tumoris difparitio, die critico, decimo quarto, adeo celebri. Attenuationem obftructi ostendebat

r) I. F. MECKEL. Diff. Berolin. 1757. 4to. p. 17.
Epistol. de vasis lymphatic.
glandulisque conglobatis.

s) §. 1.

t) §. 2.

bat mollities duritiei succedens, quae tactu sentiri poterat, antequam tumor euanesceret. Attamen haec affusio non vno impetu accidebat, quippe ambitus tumoris primum sensim minueretur, validissimam autem, maximae portionis, die critico indicato accidisse, et succedens obsoletio tanti tumoris, et symptomatum vehementia abunde comprobatur.

§. 4.

Quare symptomata acerbiora ex hac affusione §. 3. declaranda, uti

Pulsus intermittens

Delirium summum et flocculorum lectio

Lingua fissa nigricans, et ad dentes viscosae ac nigrae sordes. Denique

Maculae latae, purpureae, copiosae.

Pulsus intermittens est signum, quod impedimenta adsint regularitatis circuli sanguinis. Cum enim naturaliter continua serie interuallorum aequalium pulsus digitum feriat, intermissio pulsus omnino indicat praeternaturalem statum, nisi simul appareat, quod corpus absque morbo sit. Monuit hoc olim Praeceptor optimus b REICHEL, et ostendit virum, in quo post ictum quemlibet quartum vnus deficeret. Quod etiam in aliis circumstantiis deprehenditur: uti b. Socer aliquando mihi ostenderet, cum me duceret in Collegium patrum societatis Iesu Posnaniense. Erat ibi Pater, uti sese exhibebat, optimae sanitatis, mediae aetatis, pulsus ipsius nil irregularis monstrabat, ast sanguinem ostendebat, quem eodem die ex secta vena seruauerat, talem autem crustam in-

flammatoriam habebat, vti summis in acutis morbis esse potest. Viridis, flauis et fusci rubri coloris. De nihilo autem conquerebatur, sed se sanissimum dicebat. Vti diathesis naturalis quorundam est, quae materiam puris exhibet^{t)}. Sed iterum in viam.

Quo intermittentior autem pulsus in morbo est, eo maior est morbus^{u)}. Significat enim ingens periculum, tanto vrgentius quidem, quantum plures pulsationes intermittuntur, potissimum autem in iuuenibus^{v)}, tum instrumenti ineptitudinem ab obstructione, repletionem, aut compressionem, cum languore actionis nervorum.

Cum autem hae intermissio pulsus sequeretur dictam affusionem, ante eam enim non adfuerat, ipsa ostendit, cor arterialque ex eadem affusione maxime obruta fuisse.

Delirium summum et flocculorum lectio. Cum copia, peregrinarum hostilium molecularum, major per cerebrum ex affusione hucusque stagnantis materiae cum sanguine rueret, ejusdem functio utique magis turbatur. Quid ergo mirum quod majorem peruersionem actionis magis peruersus effectus insequeretur. Inde enim actio nervorum turbata, ab hac sensus externi confusi, ex iisdem vero ortus idearum praeternaturalis atque coordinatio earundem mira et difficilis, exercitium denique animae in corpus adeo suo domino

t) A. V. HAËN Ration. phorism. de cognosc. et Medendi. P. II. Edit. II. Vin. curand. morb. §. 734.

1761. 8vo. C. II. 7. p. 21.

v) V. DER LINDEN. l.c.

u) H. BOERHAAVE A. L. V. Art. IX. 54. p. 310.

no rebelle vacillans ac saepe impossibile. Acces-
sit aucta velocitas violentior humorum, quae
omnino inter causas deliriorum ponitur^{w)}, pro-
ducta ex stimulo duplicato. Flocculorum lectio,
cum ostendat irrationalem actionem et index sit
quod homo minus suae mentis sit, major gradus
delirii est, inter pessima numerandus.

*Lingua fissa, nigricans, et ad dentes viscosae sor-
des ac nigrae.* Ante hunc diem squalida lingua^{x)},
dentes autem puri, quod merito inter bona nu-
meratur^{y)}: verum cum inflammatio augeretur,
squalor in gangraenosam crustam abiit, quae nunc
et linguae superfedebat, et gingivas obsidebat,
crassioribus simul per vasa oris vltima debilitata
transpressis. Vasa vltima quae in superficiem lin-
guae assurgunt ficcabantur, quare lingua findeba-
tur, indicio certo, quod ex inflammatione nunc
praegrandi exarescerent vasa vltima totius cana-
lis intestinorum &c.

Maculae latae, purpurae, copiosae. Latae quidem an-
te diem decimum quartum erat, sed hocce die latio-
res sese oculis offerebant, quoniam inflammatio
ascendebat gradu, quo enim latior macula eo latior
inflammationis ambitus. Rubrae petechiae leues
inflammationi unculae cutaneae videntur, cum pro-
fundioris coloris ad ecchymoses referendae sint,
quoniam deinde sensim sensimque in dilutiorem
colorem mutantur, quales rarius apparent^{z)}. Eo-
dem quoque die purpurascebant, in signum dete-

B 4

riora-

w) BOERHAAVE l. c. L. III. c. IV. Art. XI. 12. p. 253.
§. 701.

x) §. 2.

y) V. D. LINDEN. l. c.

z) VAN SWIETEN l. c.
Tom. II. p. 404.

rioratae indolis obstructi, quod non longe abhorreret a gangraena. Copia tandem erumpens major macularum eodem simul tempore, denunciabat, maiorem quoque copiam materiae malignae vehi ad cutem et vires vasorum hactenus masculine resistentium infringi.

Hisce consideratis adjungo dicta Auctorum magnorum, quod pulsus quo intermittentior eo peior morbus^{a)}, delirare inprimis fractis viribus malum^{b)}, eo pejus floccos carpere^{c)}, lingua nigra^{d)} fissa^{e)}, dentibus lentores obnaisci^{f)}, tetrum sit. Quod porro maculae purpureae sint fere signum lethale^{g)}, et summae inflammationis indicium^{h)}; quo minores petechiae, eo benigniores, et contra quo maiores, eo malignioresⁱ⁾, quo tandem copiosiores, eo peiores^{k)}. Ratio vero in explicatione breui titulorum data est.

§. 5.

Motu naturae intento, noxium malignum conjiciebatur ad sphincterem ani ex toto corpore: ubi postquam per triduum undiquaque colligeretur materia morbosa, et volumine suo et acredine vesiculas enatas tumentes perrupit, adjuuante fortasse pressione externa, quae locum habebat, cum continuo aegra jaceret, subinde vero sese huc illuc jactaret.

Ante

a) BOERHAAVE l. c.
§. 734.

b) HIPPOCRAT. I. p. 402.
Prorrh. 8.

c) Idem I. Progn. 26.

d) Idem Coac. 229. 233.

e) Idem l. c. 229.

f) Idem IV. Aphor. 53.

g) V. SWIETENI l. c.

h) SYDENHAM l. c. p. 651.

i) NEIFELD l. c. Subs. VII.

j) Idem l. c. p. 122.

k) Idem l. c.

Ante omnia locus attendendus est, vbi vesiculae eleuabantur. Nolo autem de toto intestino vltimo crassorum, quod rectum vocauerunt, loqui, sed ea saltem exponam, quibus mira haec mutatio exponenda illustratur.

Intestinum rectum ostium suum, quo toti canali intestinorum finem ponit, non semper gerit apertum, quin illud vtplurimum clausum sit. Id instrumentum, quo orificium ani clauditur, sphincter ani appellatur, in internum et externum cutaneum diuiditur, et leuatores ani antagonistas accipit. Sphincter ani externus autem mox sub cute positus est, et satis vastum ambitum habet^{l)}, adeo vt portio ejus cuti, alia autem adipi intertegatur^{m)}, plerumque pallens et mollis. Adipem jam dixi esse circa anum, et quidem copiosa adestⁿ⁾, manifesto quod vasa adsint eandem deponentia.

Est autem totum intestinum rectum, vasis admodum diues. Nominare ea et describere nolo, nisi necessaria de vasis sphincteri externo cutaneo ani insitis. Breuibus ex scriptis HALLERIANIS hoc faciam.

Ex arteria mesocolica sinistra^{o)} quae vulgo mesenterica inferior dicitur, postquam venit in peluim, duo rami posteriore loco positi^{p)}

B 5

ad

l) Ill. V. HALLER Elem. Tab. poster. Regio. V. 4.
 Physiolog. Tom. VII. L. n) Idem Elem. Phys. l. c.
 XXIV. S. III. §. XX. p. 147. §. XXV. p. 151. ex WINSLOW.
 sqq. o) Idem l. c. §. XXX.
 m) Idem l. c. §. XXI. p. p. 161.
 148. Icon. anat. Fasc. VIII. p) Idem l. c. p. 162.

ad sphincterem ani usque penetrant, et in rete cum haemorrhoidaeis mediis abeunt.

Rami interni profundi arteriae pudendae communis, quam simpliciter dici vult pudendam^{q)}, adeunt fere levatorem ani^{r)}, et ad hunc musculum^{s)} plures veniunt tam in superficie quam profundiores^{s)} perforant eum, et adeunt interiora intestini. Alii et inprimis vnus aliquis aut duo insigniores ad pinguedinem ano circumpositam, levatorem, et sphincterem ani late sparguntur^{t)}. Hi sunt, quorum compares venae haemorrhoidaeae externa vocantur, hinc etiam arteriae haemorrhoidaeae externae^{u)} appellandae, licet paruae sint^{v)}, notabiles tamen ob venas nominatas, in quibus sedes haemorrhoidum fuisse ex sectione cadauerum semper patuit^{w)}.

Praeterea ramus perinaeus, qui inter transversum perinaei et cutim pergit^{x)}, dat ramos sphincteri nominato ani. Similiter ex arteria haemorrhoidaeae interna^{y)} ad adipem et levatorem ani^{z)} nec non ad transversum perinaei^{a)} ramus spargitur.

Vt

q) Idem. Icon. anat. Fasc. IV. Icon. Art. pelv. I. p.

r) Idem. l. c. p. 12)

s) Idem. l. c. Tab. III. h. h.

t) Idem. l. c. f.

u) ROLFINK WINSLOW
A. SCHAARSCHMID Angiologische Tabellen. Berl. u. Stralsund. 1764. 8vo. Tab. V. 4. a. p. 44.

v) Ill. V. HALLER Elem. Phys. l. c. §. XXXII. p. 164.

w) Idem. Icon. Anat. Fasc. IV. Tab. I. 12).

x) Idem. ibid. Tab. III. i.

y) Idem Fasc. VIII. Tab. poster. vasa femoris & pedis sinistri. o. p. 84.

z) Idem. l. c. c.

a) Idem. l. c. f.

Vt itaque ne nimis fufus fim in genere haemorrhoides interna teneat intestini recti locum anteriorem, rami oriundi a mesaraica inferiore aut mesocolica sinistra regionem ejusdem posteriorem occupent, cum haemorrhoides externa ex pudenda nata ramos cuti proximos addat^{b)}.

Venae fimiles in genere arteriis sunt, licet paulo aliter quam arteriae ex truncis hypogastricis prodeant, saepe tamen duae venae vnam arteriam comitantur^{c)}. Haemorrhoidales externae sunt a pudenda^{d)}, et oriuntur dum vena hypogastrica ex pelui per incisuram ischiaticam erumpat^{e)}. Harum varices haemorrhoidum nomine veniunt.

Fuit ergo locus idoneus vasis abundans ad sphincterem ani, vt possibile fuerit ob nexum vasorum expositum, humores alibi circulantes huc accumulari.

Ipsae vesicae enatae videntur fuisse mox productiones vasorum nimis extensorum a nouo hospite copiose adducto et in loco nimis debili, in quem conjiciebatur, retento. Cum vero venae prae arteriis sint dilatabiliore, omnino probabile est hasce vesicas in principio in locis venosis originem coepisse. Quod tamen de augmento vesicularum non dixerim, quippe acre stagnans omni momento copia et acredine auctum fines vasorum horumque parietes destruxit atque in pus conuertit; qua de causa
ma-

b) Idem l. c. o. 36) ad haemorrhoides mediam.

d) WINSLOW n. 183.

e) SCHAARSCHMID l. c.

c) Idem Elem. Physiolog. T. X. p. 78.
l. c. §. XXXIV. p. 167.

maximae vesiculae in contextu cellulari cutaneo haeserunt, vasis tamen ad hanc plagam lacertis continuo humorem fundentibus.

Ad hanc mutationem, in circulo molis humorum, fecerunt, debilitas locorum ex suis causis nata, ubi vesicae apparebant, id est, venarum circa anum positarum: porro humorum motus intensior die critico decimo quarto, qui ex stimulo duplicis miasmatis, in vasis sanguiferis nunc haerentis, producebatur. An impedito libero circulo per superiora, quem ex deliriis et squalore linguae, dentium et oculorum^{f)} colligo, impetuosior factus fuerit motus ad loca inferiora, ceu in ramis liberioribus, secundum regulas satis triuiales? Id omnino auguror, hancque deriuationem facilitasse mihi videtur usus continuatus cremonis tartari, consueto nunc canali intestinorum sensim attrahere ad se ipsum copiam humorum.

Motum vehementiorem autem indicabat pulsus hactenus depressi eleuatio.

Interim tempus requirebatur, antequam vndiquaque in vnum locum, qui sensim copiae intrusae cedebat, tanta copia humorum deriuaretur, et vasa affluerent sua contenta huc potissimum vrgere.

Noxium autem huc deriuari ex eo colligi poterat, quod massa huc allata ipsa vasa destrueret, uti pus cum ichore mixtum testatur, quin tandem cutis eroderetur, licet pressio ipsa externa resistendo pressum ab intus augeret, et
cum

f) §. 2. & 4.

cum infimul corporis jactatio locum tereret, haec bina ipsam rupturam tandem absoluerent.

§. 6.

Tota haec actio indicat, ea ipsa naturam effecisse metastasin circa sphincterem ani, quae cum per quatuordecim dies ex vesiculis ruptis ichor continuo efflueret, morbum soluit totum, et videtur vices haemorrhoidum egisse.

Metastaseos naturam indagare meum nunc non est. Nec reperitur ipsius vocabuli vna tantum interpretatio apud auctores, pauca hic adducta sufficiant.

Metastasis est finis morbi alicujus singularis, dantur enim modi plures quo morbi terminantur. Quando affectus vnus in alterum sic plane transit, vt prior non amplius sit superstes, metaptosis vera vocatur g). Eam fieri dicunt per metachoresin siue per transitionem materiae morbosae a foco suo priore ad locum alium^{h)}, quae multis modis accidere potest, inter quos vnus metastasis. Fit metastasis post coctionem imperfectam, qua nimirum materia morbi collecta in locum defertur, ibi haerat, et noui morbi faciem induitⁱ⁾, vnde, nisi malum induci corpori debeat, excutienda est. Verum nominant quoque modum exitus morbi, qui fit, quando materia morbi cocta non viarum ductu, quibus conueniebat, efflueret, apostasin^{k)}, siue nunc appelles effluxum ichoris, et quae ad eum pertinent,

g) VAN DER LINDEN
l. c. P. II. S. Cap. VI. Art. II. 3.
p. 92.

h) Idem l. c. 4.

i) LVDWIG Instit. Patholog. l. c. §. 1287. p. 163.

k) VAN DER LINDEN
l. c. 8. p. 93.

nent, metastaticum vel apostaticum, mihi perinde erit.

Id omnino verum est, per hunc ichoris effluxum intentum et effectum, morbum finem suum attigisse, siue quod vnum est, solutum fuisse, nam eum totum actum comitabatur et sequebatur leuamen omnium symptomatum, cuius sententiae veritati oboletio eorundem sigillum imprimebat.

Natura autem eligebat locum cutaneum, percommodum ad subitaneam ejectionem materiae nociuae adductae, vt haec a nobilioribus partibus transferretur ad minus nobilem, quem sua acredine in transitu, remora et exitu quidem laederet, sed in tutelam reliqui corporis cum minore noxa. Cum porro requisitum sit metastaseos perfectae, vt ea non transitoria sit, sed per tempus necessarium perduret, hoc vero etiam in nostro casu acciderit, quaeritur, an aptior locus, pro diuturna hac materiae morbosae euacuatione, potuerit sub circumstantiis iisdem inueniri, cuius laxa cellulosa, adipe referta, hoc suo recondito smegmate partes circumjacentes nobiliores ab arrosione defenderet, ipsa autem vasa, per quae ejiciebatur massa morbi laxaret, quo magis opportunus transitus esset mollecularum tenaciorum?

Quod ichor morbosus fuerit, vel saltem materiam morbi continuerit, signum peruersae ipsius indolis, foetor intolerabilis indicat. Omnem ichorem autem effluentem non materiae morbosae fuisse, verum plures partes bonas simul continuisse, ratio suadet, cum nonnun-

nunquam emacientur per talia loca homines^{l)} sufficientem ejus effluxum tamen judico, quod leuamem omnium symptomatum, harumque euanescencia comprobat.

Totus autem processus naturae morbum hunc soluendi videtur imitatio haemorrhoidum, quae saepe adeo feliciter magnos morbos solvunt. Nephritidem vt exempla adducam et maniam soluere haemorrhoides^{m)}, porro easdem deliriaⁿ⁾ et varices insaniam^{o)}, quin tempestivae semper sint boni ominis^{p)}, diu annotatum est. Iam ex antedictis, (vt applicationem faciam ad casum, ad cuius dijudicationis finem propero,) patet vesiculas eleuatas omnio ab initio ad varices referri potuisse, cum venosae propagines haemorrhoideorum externorum trunculorum circa locum affectum positaе afficerentur, extenderentur ob vim debilem copiae et impetui resistendi, atque venae varicosae cutim eleuarent, quae hic mollis est ob adipem substratam, sicque varicem quadruplum in totidem locis perficerent. Hanc actionem autem comitauit quoque dolor, vti in omni apparitione haemorrhoidum fieri solet, sed vehementia morbi, quae totum sensorium turbabat, eum superabat, atque quasi delebat, vt aegra ipsum minime perciperet ac indicare posset, nisi postquam mens denuo constaret, et ichor jam efflueret.

l) V. HAEN l. c. C. I. p. 5. Aphor. 21.

m) HIPPOCRAT. VI. Aphor. II.

p) Idem. VI. Epidem. S. 3. 28. VI. Aphor. II. 21.

n) BOERHAAVE. l. c. §. 702.

Coac. 4. 78 Vide VAN DER LINDEN l. c. C. IV. Art. X.

o) HIPPOCRAT. VI. II. p. 249.

ret, tum omnino de dolore conquerebatur, qui autem consequens laesionis erat, quae in transitu et exitu materiae adeo tetrae fiebat.

Quod tandem attinet ad ipsum effluxum, per tot dies continuum ichoris, de lata plaga, omnino ex ruptis venulis venit, quae non tantum ruptae non poterant propter madorem con-
crescere, qui eueniebat ex humore affluente, et quarum coalitio ab acredine ejusdem impedi-
batur. Attamen post rupturam venarum, harum corruptio et in pus conuersio, locum effluenti ichori ampliorem concedebat, atque in eo a mo-
re haemorrhoidum recedebat. Nec quidem im-
possibile, fluxum haemorrhoidalem saepe perse-
uerare per dies, id quod debilibus laute viuen-
tibus accidere solet, multo magis ergo in mor-
bis, vbi praeternaturalia etiam praeternaturali-
ter ejiciuntur. Nec copia deficiebat ichoris,
cum arteriolae ipsae laceratae plorarent suos suc-
cos, aut si integrae essent, suis venis commu-
nicantibus laceratis vtpote in locum prae reli-
quis totius corporis resistentem, eosdem mitte-
rent, vbi continuo elaberentur, mali cum bo-
nis, hi cum malis, facile tamen inquinandi,
qua de causa utrosque mixtos generali vocabulo
ichorem nominaui.

§. 7.

*Euacuato morboſo per effluxum ichoris §. 6. an-
te ſimul proſtigata febre per antiphlogiſtica, et ſicca-
tis oſtiolis atque conſolidatis vulnuſculis ſtillantibus
ichorem, per antiſeptica cum roborantibus juncta,
ſanitatem ſuam perfeſſe, robur etiam ſuum ſenſim ſen-
ſimque recuperauit.*

Nil

Nil haberem, quae huic positioni adjungerem, nisi de ratione medendi quaedam dicere. Posset nimirum quis interrogare, quare, per octo dies integros, soli naturae commiserim effluuium talis pessimae materiae, in loco ubi per laxum cellulosum contextum, circa partem, quae faeces omni bono orbas vehebat, adeoque jam deprauatas continebat, positum, vis rodens et putrida citissime serpere potuisset. Ast cum animaduenterem, omnia symptomata leuari, nec ambitum stillantium plagarum augeri, timui naturam in opere turbare nimis cita applicatione antisepticorum et roborantium: quippe admodum memor sum regulae aureae: *optima saepe medicina medicinam non facere*^{q)}. Post octiduum vero antiseptica applicavi remedia; ne tandem corrumparentur partes laxae adhuc sanae, et inde resorptio puris aut ichoris periculosa eueniret. Est enim officium medici rationalis, vires naturae nimias compescere et moderare, exiguas vel languentes augere et incitare, nunquam autem moderatas turbare, omnibus tamen merito timendis periculis cito quoque resistere, juxta notissimum NASONIS dictum.

Principiis obsta, sero medicina paratur.

Anne vero, melius aegrotae consultum fuisset, si eo tempore, cum sese morbus malignus cum virium projectione ostenderet, epispastica applicassem? Idem est, quod me respondere oportet, medicus naturae minister. Cum enim respiratio libera, licet cita, nonnunquam etiam in morbi agmine laboriosa per breuissi-

q) V. SWIETEN l. c. p. 149.

mum tamen tempus Pulmones vt liberos ostenderet, ex ea parte magis tuto operationem naturae integram expectare necesse erat, quoniam tumor a morbo ultimo superstes hocce morbo solui inceperat, atque de die in diem haec solutio continuabatur. Epispasticis itaque applicatis, natura turbata, opus haud confecisset, quod inceptum erat. Hinc paucis me rationem dedisse credo, quare potius spectator naturae fuerim. Nec tamen ignoro aphorismum Conditoris medicinae.

Ad extremos morbos extreme exquisita remedia optima^{r)}.

r) HIPPOCRAT. I. Aphor. 6.

III.

OBSERVATIO
DE
MORBILLIS EPIDEMICIS

HISTORIA

Mensibus Aprili, Majo et Iunio in vrbe, in
„qua vitam dego, grassabat morbillorum
„malum genus.,

„Praecedebant oculi lachrymantes cum tuf-
„si per sex aut octo dies, versus noctem au-
„tem quotidie calor augebatur. Die tandem
„septimo vel etiam octauo, apparebant, post insig-
„nem virium prostrationem maculae cutaneae, ca-
„lor intendebatur, itidem tussis sic, vt aeger non-
„nunquam proximus esset suffocationi per plu-
„res horas. Quarto ab eruptione die omnia
„symptomata acumen suum attigerant. Quin-
„to mitiora euadebant. Tandem nono et vn-
„decimo die perfecte redibat sanitas, tussicula
„breui post cedende. Soluebat autem mor-
„bum diarrhoea in plurimis.

„Curatio absoluebatur fere ratione sequente.

„In statu, qui antecedebat eruptionem,
„quando accessi, cum obstructio aluina maxime
„angeret aegrotos, suasi injectionem clysm-
„tum emollientium, additis antiphlogisticis,
C 2 „quae

„quae ex decocto nempe hordei decorticati et
„vuarum passarum minorum corinthiacarum pau-
„xillo addito nitro atque vnciiis duabus mellis, pa-
„rata erant. Regimen praeterea temperans suasi
„cum excessus refrigerationis itidem noceat ac in-
„calescentiae. Praeter haec, pediluua tepida ad su-
„ras usque attingentia commendaui, reuellendi
„causa humores a pulmonibus. Felix qui haec se-
„quebatur, facilis eruptio, febris mitior.,

„In stadio eruptionis dedi omni hora co-
„chlear vnum vel alterum oxymellis simplicis
„aqua communi diluti, sic vt intra viginti et
„quatuor horas aeger fumeret vncias tres vel
„quatuor dicti oxymellis, quo munirem humo-
„res a putredine et arcerem inflammatoriam in-
„dolem. Pro potu dedi decoctum florum sam-
„buci cum oxymelle ad saporem reficientem
„vsque addito. Fuerunt tamen aegroti qui
„omnia respuebant, et nil nisi aquam cum lacte
„bibebant, magno ipsis emolumento, sic ut ad
„duas partes aquae vnam admiscerent partem
„lactis, et videtur inuoluendo stimulum egisse.
„Vires fractas sinapismo incitavi. Eundem quo-
„que felici cum successu adhibui contra tussim
„rebellem, simul tamen hoc in casu, vt dilue-
„retur viscidum in pulmonibus haerens atque
„vasa constricta simul illud dilutum vrgerent
„iussi attrahere cum spiritu per os vapores
„aquae calidae cum aceto vini remixtae.,

„Si in stadio tertio diarrhoea non accedebat,
„nec morbus remittebat, eandem conciliaui
„clysmatibus reiteratis vicibus injectis, quae
„ex squillae recenter puluerisatae, aut in casu
„majore, bulbi tantum ejusdem, drachma cum
„oxy-

„oxymellis simplicis vncia dimidia parabantur
 „Tussicula tandem qui post morbillos jam ob-
 „soletos aderat, solis cessit pediluuiis,,

„Hic epidemicus morbus autem non tan-
 „tum infantes, sed etiam adultos corripiebat.
 „Ex neglecta aut peruersa medela multi morie-
 „bantur, aut asthmate humorali afficiebantur,
 „quin alii tandem in morbos lentos temporis
 „successu lethiferos inciderent.,,

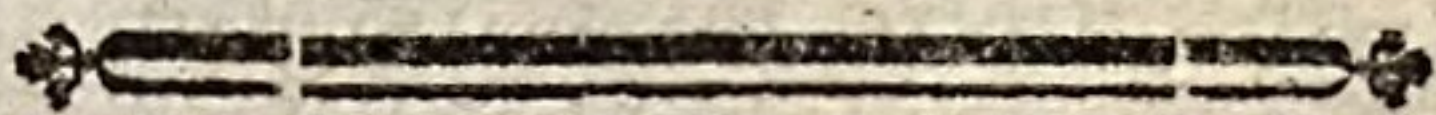
Epicriseos superfluae loco, cum omnia mor-
 billorum symptomata, post SYDENHAM, BOER-
 HAAVE et ejus magnum COMMENTATO-
 REM, recensere, nisi in institutionibus vni-
 versalibus, in particulari consideratione
 ridiculum esset, vberiore sermone haud in-
 digentia: epicriseos ergo loco obseruationem
 vnam apponam singularem, quam in eadem
 epidemia annotaui.

„Mense Aprili puella duorum annorum cum
 „dimidio conquerebatur de dolore capitis, ad-
 „uocor, venio. Video oculos lachymantes,
 „pulsus autem tetigi celeriores naturali. De-
 „di laxans mannatum, ne morbus ex cruditati-
 „bus primarum viarum exacerbaretur, sed nul-
 „la sequebatur alius. Tota cutis pallebat, ip-
 „sa autem aegrotata in somnum profundum inci-
 „debat, qui per aliquot dies continuabat ita vt vix
 „per horam vigilaret. Cum die sequenti soporosa
 „jaceret, jussi applicare clyisma ex oxy-
 „melle simplici addito stimulo salino paratum.
 „Ast aluina obstructio perseueravit. Tussicula
 „accedebat sed levis, vbique vero pallor per-
 „fectus. Die sequente sternutatione afficitur,

„simul fedes mouetur, dumque ex lecto poni-
 „tur in sedile quo aluum deponeret, tota pal-
 „lebat me praesente, ejiciebat feces, simul au-
 „tem mirabili spectaculo vbique erumpebant
 „maculae, ita vt rediret in lectum per totum
 „corpus signata morbillis, quem pallida defer-
 „uerat. Simul cessabat somnolentia, vti totus
 „morbus, per se non adeo mali moris, rite ex-
 „hibitis auxiliis, feliciter vincebatur.

Simplex corollarium ex tota hac obseruatione duco, nempe, quod clysmata eruptionem morbillorum non impediant, immo quod, cruditatibus ejectis ex primis viis, facilius exitus eorundem succedat. Sub ipsa enim alui excretionem erupuerunt in nostro casu morbilli.

Interim natura exhibuit videre et solutionem aluinam et eruptionem morbillorum effecisse commotione interiore vasorum, humorumque qui in iisdem continentur. Id praestitit sternutatio, qua non tantum totum diaphragma et vasa maxima idem transeuntia, sed et omnia viscera abdominalia, totum systema portarum et medium aortae cum simili venae cauae, concutiuntur, per vim autem quae sub hac actione nervos nasi afficit, et totum caput interius commouet, hincque effluxum fluidi neruei in partes vniuersi corporis incitat. Ergo commotione vasorum sanguiferorum et nervorum motus humorum augebatur. Motu autem peripherico aucto, vbique erumpebant morbilli.

IV.
OBSERVATIO
DE
VARIOLIS EPIDEMICIS.

HISTORIA

Remittentem epidemiam morbillorum excipiebat mensibus Iunio, Iulio, Augusto, Septembre ad Octobrem contagium variolosum, pejoris admodum indolis, fauens donec accedens frigida tempestas truci huic malo finem imponeret. Cum hoc contagium adeo tristes effectus ediderit, illud omnino dignum consideratione judicavi. Ad notam divisionem temporum, ingressus, eruptionis, suppurationis et exsiccationis breuem meam relationem ordinabo, et rationem, qua et quibus auxiliis usus sum in debellando aut mitigando hocce morbo, cuilibet temporis considerationi subjungam, ut nexus enarrationis brevis sit.

Tempus ingressus seu stadium contagii admodum breue erat, et intra viginti quatuor horas plerumque absoluebatur. Dolor capitis, lassitudo cum subsequente calore vehemente ea sunt, qua notabilia obseruavi. Cum autem perpauci inter nostrates medicum in morbo initio vocare soleant, haec ut plurimum ex relatione habet, quae si ab indigestis nar-

„ratiunculis depuret prudens, summariis con-
„tentus esse debet. Quando autem vocabar,
„statim exhibebam, vt viae primae liberae ef-
„sent a fordibus ibi haerentibus, et putredini
„ad quam vergunt humores in variolis obuiam
„irem, laxans antiphlogisticum. Potum tempe-
„rantem, regimen moderatum, lectoque addi-
„ctionem modicam suasi.,

„Altero die maculae haud paucae circa ca-
„put et collum jamjam erumpebant. Ab hac
„eruptionis inchoatione vsque ad pustularum
„elevationem, seu vbi incipit suppuratio, nu-
„merabantur quatuor, quinque et sex dies.
„Maculae primum minores mox latefcebant,
„et cum fines suos efferrent, confinia aliarum
„tangentes, jam praemonstrabant tristem ico-
„nem variolarum confluentium. In admodum
„paucis enim in hoc quoque stadio discretae
„egrediebantur, immo in plurimis jam quarto
„die maculae hic illic purpureae, interspersae
„maculis variolarum pallido, rubris cerneban-
„tur. In aliis maculae cuti quasi profundius
„insidebant, sicque per plures dies persistebant.
„Vocatus, sequentia notavi admodum profuisse.
„Prae omnibus dabam, vt inflammatoriae humo-
„rum indoli medicinam aptam opponerem, anti-
„phlogistica, spiritum sulphuris per campanam cum
„syrupo temperatum: decoctum hordei cum oxy-
„melle simplici. Quo cutim laxarem et ad fa-
„ciliorum eruptionem concedendam dispone-
„rem, atque copiam humorum ab interioribus
„ad peripheriam atque artus traherem, adhibui
„pediluua ex furfuribus tritici cum saponis pau-
„xillo parata, eo gradu caloris, qui esse solet
aqua

„ aquae a sole incalescentis, verum non tantum
 „ pedes ad furas jubebam bis de die per horam
 „ huic balneo immittere, sed simul quoque bra-
 „ chia immergere aut saltem lauare. Egregium
 „ vsum haec balneorum applicatio praestitit, per
 „ biduum enim aut triduum continuatam seque-
 „ bantur non tantum pustulae magnae discretae
 „ in artubus inferioribus aequae ac superioribus,
 „ verum quoque omnia symptomata benigniora.
 „ Caput minus tumebat, pulmo liberrimus ma-
 „ nebat. In nonnullis vbi balnea continuabam
 „ in primum vsque diem suppurationis, miran-
 „ do sane et jucundo spectaculo etiam ipsae ma-
 „ culae purpureae fugabantur.,

„ In genere id notaui, hunc statum indicem
 „ certum euentus morbi fuisse. Quo diutius
 „ maculae profundius haerebant, eo major spes
 „ salutis erat, quo citius autem maculae eleua-
 „ bantur eo majus periculum praedicere oport-
 „ tebat, quin fere omnes, quibus intra triduum
 „ ab eruptione macularum accideret suppuratio,
 „ licet sinapismi et vesicatoria adhiberentur, ta-
 „ men naturae debitum soluere deberent. E con-
 „ tra quibus stadium eruptionis seu inflammatio-
 „ nis vastissimum esset, iis tuto suppuratio non
 „ tantum perficiebatur, sed etiam sanitas tandem
 „ redibat.,

„ In stadio suppurationis vti mos est con-
 „ fluentium hinc inde copiosae latae insulae cutem
 „ obsidebant, verum in omnibus quoque fere pal-
 „ lentes cum foueolis depressis, saepe intus con-
 „ uertebantur, vesicatorio autem applicato cutis
 „ iterum efflorescebat. Areae circumcirca palli-
 „ dae manebant. Purpureae maculae copiosiores et

„latiores inueniebantur. Caput ad collum
 „vsque admodum tumebat, manus pedesque
 „vix mutabantur, aut si volumine augerentur,
 „hoc aegmentum seu intumescencia parum vel
 „nihil aestimari posset. Perpaucis vesicantia ap-
 „plicata superioribus partibus libertatem conci-
 „liabant, humoribus nempe ad inferiora deriu-
 „tis. Nec profuit cum antiphlogisticis jungere
 „cardiaca, quin inde eo citius inflammatoria hu-
 „morum indoles in gangraenosam mutaretur.
 „Breue admodum hoc stadium erat, quin duo-
 „bus diebus etiam in optimis absolueretur, in
 „aliis autem per triduum aut quatuor dies du-
 „rabat.,,

„Die nouo in omnibus fere stadium nouum
 „incipiebat, quod naturaliter in benignioribus
 „exsiccationis esse solet. Sed pessimo et funesto
 „euentu hoc stadium plurimis erat. Die indi-
 „cto tussis primum accedebat clangosa, dein
 „caput magis intumescebat, tandem crustae va-
 „riolarum nigrescebant. His nisi eo ipso die
 „mors ceu finis omnium malorum succederet,
 „altero die jungebatur respiratio stertorosa &
 „conuulsio, vt die decimo aut vndecimo pe-
 „ripneumonici aut conuulsi perirent. Sin vero
 „hunc diem superuiuerent, tristissimo fane spe-
 „ctaculo exesi saepe ad ossa, a gangraenosa la-
 „be variolarum sub crusta sicca profundius ser-
 „pente, dirissimis conuulsionibus cruciati ad de-
 „cimum septimum aut vigesimum primum vi-
 „tam miserrimam traherent, eodemque eam fi-
 „nirent. Alii autem, post febrem putridam a
 „pure resorpto exortam, cum humores inquina-
 „rentur cacochymia purulenta, et labe gangrae-
 „nosa,

„nosa, delirantes, mox viribus exhausti accu-
 „buerunt fatis die vigesimo septimo et trigesimo.,,

„Vidi sanatos quibus salua moueretur, alios
 „diarrhoea saluauit, alios tandem, quibus post
 „balneorum vsum in pedibus vlcera nasceban-
 „tur, aequae ac in manibus, quae autem ad sex
 „hebdomades post variolarum exsiccationem
 „manarunt, sanitatem recuperasse expertus sum.,,

„Quoad numerum mortuorum is varius
 „omnino sumendus. Discretis decumbentes va-
 „riolis mortuos nescio, confluentibus correptos
 „plurimos. Inter Iudaeos sat copiosos in no-
 „stra vrbe, qui in minore ejusdem spatio habi-
 „tant, adeoque domi refertae sunt pluribus
 „personis, et athmosphæra impurior, et de-
 „prauatus mos conclauia variolis laborantium
 „calefacere, et aegros stragulis fere sepelire,
 „longe plures mortui sunt, adeo vt ratio mor-
 „tuorum sanatorum calculum omni jure longe
 „superet. Inter Christianos autem mortui qui-
 „dem multi sunt, ita vt stragem insignem con-
 „tagium tetrum fecerit, attamen sanatorum ra-
 „tio non multum superauit numerum mortuo-
 „rum, nec aliam potuerim rationem dare nisi
 „60: 40.

„In genere annotaui per hosce annos et
 „plures et peiores epidemias faeuire inter Iu-
 „daeos quam Christianos, cum hi non adeo in
 „vno loco coaceruati inueniantur, quare quo-
 „que aerem puriorem hauriant, nec non regi-
 „mine minus calido tractentur. Haec ambo
 „quibus munditei majorem neglectum addere
 „pos-

„possum contagium pejus et vitae magis infestum reddere tristis experientia docuit.

Anno MDCCCLXVIII. similis pestis variolosa et major urbem deuastauerat, abinde ad annum hunc MDCCCLXXII. cujus pestíferas variolas descripsi fere nullus variolis laborauit, aut si saltem vnus aut alter iisdem correptus fuisset tamen non epidemia fuit. Ab hoc anno iterum vsque ad anni MDCCCLXXV. finem de variolis silentium fuit altissimum, hoc ipso autem noua epidemia variolosa Mense Decembri surgebat, longe benignior praecedentibus, sic vt vix inter centum mortui sint octo, ast continuauit lues per tredecim fere menses integros ad finem anni MDCCCLXXVI, postmodum denuo disparuit.

Animus erat quaedam de infitione variolarum annectere, verum tenuis cum sim, ea ulteriori tempori relinquo. Id vnum tantum moneo, de propagando malo cogitari, cuius indoles latet, cuius communicationis modus ignoratur, qui nempe fiat, vt homo vno tempore ineptus, altero aptus quin aptior et aptissimus sit ad contagii susceptionem. Ignotam crasin peruersam humorum cuilibet corpori propriam generalioribus remediis producere velle. De quo nondum certum est quid, id studio se facturum promittere, nescio an maior contradicto inueniri possit. Laudabile est praesens malum mitigare, sed minus laudabile certe hostem in corpus peccatum inducere, cuius hostes omnes ab eo auertere, arcere et fugare quantum in viribus est nostris, iurauimus. Cogitare de auerdenda peste laudabile et officiosum
medici

medici duxerunt, sed quis modernorum, licet summi viri saepe monuerint, et hodie nonnulli monent, esse id tentandum, cogitat de auertendo contagio varioloso, si de extirpando turpe sit cogitare, cum vbique audias, magnae sibi gloriae ducere viros, se malum mitigatum propagare posse. Hic locorum medici vtpote de grege minorum inuenta aut experimenta rarissime facere possunt, satis, bene et accurate naturam attendere. In casu quidem pessimo omnis medici prudentia eluditur, et insitione moriuntur, est tamen adhuc quaestio, an ii qui insitione superuiuant, a singularibus lentis atque chronicis malis liberi sint, quae inter causas suas numerant, labem hanc variolosam, haud aptissimo tempore inductam, adeoque tanquam fructus e semine in corpus sparso proueniunt. Sin vero hoc est, horum numerus erit ponendus inter mortuos ex variolis, eritque certo ratio alia, quam quae hic illic laudatur tanquam minima.

V.

OBSERVATIO

DE

OPHTHALMIA SEROSO SANGVINEA SINGVLARI.

HISTORIA

Mense Iunio Iuuenis viginti trium annorum,
„qui saepe ophthalmia serosa laborabat,
„in eandem incidebat. Constitutionem quidem
„bonam habebat, vti in hac aetate solet esse,
„absque manifesta tamen plethora vera, caete-
„rum succis quidem abundabat. Cum Chirur-
„gus casu fortuito ad eum intraret, et videret
„magnam rubedinem oculorum, eorumque lip-
„itudinem, audax secat venam in vtroque pe-
„de. Satis magna copia sanguinis detracta, in-
„terea quod cruor de vulnere aperto adhuc
„flueret, illico palpebrae clauduntur, ita vt eas
„a se inuicem deducere, aut oculos ipsi aperi-
„re, impossibile fuerit. Sic coecus sedens mi-
„sit ad me die coecitatis quinto.,

„Accedens ad ipsum oculos perfecte clau-
„sos inueni, nullo conatu proprio nec manu
„aperiendos. Palpebrae rubebant, nec durae
„erant. Pulsus erat aequalis, depressus et debi-
„lis. Cum autumarem hanc occlusionem pal-
„pebrarum potissimum originem ducere ex de-
„bilitate leuatorum palpebrarum, et ex impedi-
„to circuitu humorum tenuiorum circa eosdem
aut

„aut antagonistas eorum, ob vim circuli rubri
 „fractam, jussi lauare oculos omni bihorio cum
 „aqua admodum frigida. Sequentie die dedi
 „summo mane radicis jalappae puluerisatæ
 „drachmam semissem in aqua, copiose superbi-
 „bendo decoctum tenue ex auena decorticata
 „paratum. Sedes habuit decem. Lotionem
 „cum aqua frigida continuauit, licet post eam
 „palpebrae admodum dolerent.,,

„Die suae coecitatis septimo qui hunc fe-
 „quebatur, sub quolibet oculo sentiebat pruri-
 „tum, cumque locum prurientem scalperet di-
 „gito, mox prorumpebat ex eo sanguinis co-
 „pia ingens quae uncias sex longe ascendere
 „videbatur. Locus erat sub margine inferiore
 „orbitae singuli lateris, simili fere distantia ab
 „oculo et naso^a). Statim palpebrae per septem
 „dies clausae aperiuntur, visus restituitur, et
 „vulnus vtrumque formato thrombo sponte
 „clauditur vel obturatur. Ast cum oculus ipse
 „admodum ruberet, jussi vtrique applicare po-
 „mum balneo sicco coctum, cujus pulpa in-
 „dere pauxillum camphorae praecepi. Hujus
 „tepida, saepe reiterata applicatio, et datum
 „purgans ex pulueris radicis jalappae drachma
 „dimidia, quod sequebantur sex sedes, tantum
 „profuerunt, vt albugineae fugillatio profliga-
 „retur, quin oculi ventum perferrent.,,

„Triduo elapso denuo exhibui dosin simi-
 „lem radicis jalappae in pollinem redactae cum
 „granis duobus terre acuatam. Ita conualuit
 „con-

a) Accuratus indicatur locus in Epicrisi. §. 4.

„continuata saltem lotionne cum aqua frigida, die
 „ab inchoatione occlusionis palpebrarum duo-
 „decimo. Rem vti se gessit narraui meo adfi-
 „ni *D. NEIFELD practico nunc Raviciensi* felici,
 „et eidem aegrotum ostendi, cum adhuc signa-
 „turas recentes amborum vulnerum supra me-
 „moratorum gereret.,

EPICRISIS.

Ophthalmia adeo notus est morbus, qui ocu-
 lum et palpebras afficit, vt multiplices ejus
 species praxis medica distinguat. Plures distin-
 xit antiquitas^{b)}, plures quoque aeuum moder-
 num^{c)}. In sanguineam et ferofam^{d)}. In in-
 flammatoriam, ferofam et vlcerofam, gradu
 iterum variantes^{e)}, ac saepe ex vna in alteram
 mutatas, alii aliter. Saepe tamen plures species
 in vno morbo indiuiduali conjunguntur^{f)}.
 Quam ferofam vocant a cumulo humorum ferro-
 forum in oculo ejusque partibus oriri abunde
 notum est. Ejus curatio impetratur, seducta co-
 pia feri, diuerticulo ferosis humoribus concessio
 ad loca ab oculo dissita, et roboratione partium
 a copia feri nimis easdem opplente extensarum
 atque debilitatarum.

Sang-

b) I. Z. PLATNER Instit. Chirurg. Lips. 1745. 8vo. §. 276 - 281.

c) St. Yves. Nouveau traite des maladies des yeux. Amst. 1736. 8vo. P. III. C. IV. p. 134 - 143.

d) G. F. SIEGWART de

sanatione ophthalmiae sine ophthalmicis externis. Hal. 1742. 4to. §. 223. p. 49.

e) C. G. LVDWIG Instit. Chirurg. Lips. 1764. 8vo. §. 762. p. 262.

f) Idem l. c.

Sanguinea quae a sola plethora, vel a sanguine in alio systemate errante, attamen adhuc circulante, nascitur, haud raro, si signa plethorae manifesta sint, venaesectione et discutientibus addito euacuante coercetur, indeque inflammatoria ex vera obstructione oriunda auertitur. Attamen non impune in omni ophthalmia sanguinem mittere licet, quin intempestiuam venaesectionem semper sequatur noxa, id quod casus propositus abunde comprobatur. Quare jam olim dictum erat, in modica inflammatione oculorum nec venaesectionem nec alium ducere desiderari^{g)}.

Vt autem breuitatis sim studiosus, ab his generalioribus ad casum transeo, in quo diiudicando ad sequentia meam considerationem reduxi.

§. I.

Ophthalmia fuit de genere mixto, seroso-sanguinea, causam suam itidem ex abundantia cruoris ac seri, ad oculi partes collecta, quaerens.

Licet ipse a principio non adfuerim, tamen haec concludendo elicere possum. Antea saepe ophthalmia serosa laborabat, quam semper solis purgantibus fugavi, cum corpus succis admodum plenum haberet. Quoniam autem corpus aetatis floridae semper magis colligeret succos, indeque plethora serosa augeretur, ad quam corpus dispositum erat, vera^{h)} autem inciperet

g) A. C. CELSVS Lib. 6. Cap. 6. p. m. 348. 349.

h) LVDWIG de plethorae differentiis. Lips. 1766. 4to.

nasce, accessit ideo ad dispositionem vasorum ferorum, abundantiam humorum ejusdem generis, particulariter in oculis ejusque partibus fouendi, distensio vasorum, quae rubrum latice[m] vehunt, omnium, ob copiam sanguinis in toto corpore auctam, ocularium seu ad oculos pertinentium ob attractionem humorum ad oculos ejusque attinentia assuetam, quae extensio vasorum a motu copiosiore facilitabatur. Ad haec omnia accedebat tempestas, quae mense Junio solet esse pluviosa et calida, cum haec aeris temperies praecipuis congestionibus humorum in dispositis faueat. Colligit enim aer humidus et calidus perspirabile in vasis cutaneis, dum calor impellit, humiditas autem exitum impedit, qui liberior est in aerem siccum.

Euentus quoque haecce confirmat, quo nempe morbus cessabat. Etenim ophthalmia satis repente cedebat sanguinis et alui subductioni, manifeste, quod per illam euacuationem, causam sanguineam, per hanc autem, ferosam, natura licet arte iuuata, sustulerit. Cessante enim causa cessat effectus, et quando hic aboletur, deletae antea fuerint causae necesse est.

§. 2.

Per venaesectionem vires circulationis fractae sunt ita, ut copia humorum in palpebris, non posset, nisi a debili naturali vi cordis vasorumque, lentissime moueri, quin collecta, vix mota in iisdem et circa eas, persisteret, ac ob gravitatem, quam suo pondere iis conciliabat, earum apertionem nullatenus conderet, simul tamen persistente sugillatione albugineae, quam ecchymosin dicunt.

Venae-

Venaesectionis gradibus plethorae semper est accommodandaⁱ⁾. Intempestivae proxima ac immediata sequela est vasorum systematis rubri inanitio. Quando ophthalmia mere inflammatoria est, aut solam plethoram veram pro causa agnoscat ut sit sanguinea, nisi gradus admodum levis sit, nec plethora vrgens manifesta, nunquam venae-sectionis est intermittenda^{k)}, quin intermissio gravissima symptomata pedissequa habeat. In plethora serosa per se venae-sectionis non necessaria est, quin saepe in cacochymiam ducat. Nec in partiali plethora ad sanguinis missionem statim fugiendum. In casu enim quolibet, medicus vires mouentes ex pulsu aliisque signis potissimum dijudicat, et motum materiae, etiamsi quodammodo turgeat, permittit, quo ejus elaboratio perfectior fiat, et pars noxia per colatoria promoueatur^{l)}.

In casu mixto, qualis noster erat, non tantum particulariter ad oculos humores aucti erant in quolibet systemate vasorum, partim seroso atque sanguineo, sed etiam ex vno genere vasorum in alterum effusi erant, ita ut ex hac effusione obstructio jam metuenda esset. Signum hujus effusionis manifestum dedit fugillatio albugineae seu ecchymosis. Omnem tamen effusionem humorum in vasa proxima non excipit obstructio. Quippe humores crassiores, quando intruduntur in vasa, quae sua capacitate adaptata sunt succos tenuiores vehere, id quod non tantum in serosis, verum quoque in vltterioris

D 2

syste-

i) Idem de Venae-sectione differentiis plethorae accommodanda. Lips. 1767. 4to.

k) Ibid.

l) LVDWIG l. c. §. 20. p. 36.

systematis vasis deprehenditur, in hisce mouentur. Moventur autem sic, vt circulatio humorum, quorum motus progressius luctatur cum resistentiis eidem positis, in locis adhuc perduret, quae humorem, quem nunc servant et transmeare concedunt, antea non vehebant. Mira enim est vis, quacum vasa, nisi fluidorum solida expandendi resistunt, vt illa potius formam, quam haec diametrum mutant.

Hanc rem declarauit optimus olim PRAECEPTOR^m), cuius memoriam etiam post praematuram ipsius mortem nunquam pie colere definam.

Iussit me anno MDCCCLXVI. vti alios discipulos, qui Physiologiam ex ipsius ore audiebamus, ranam machinae LVEBERKVEHNIAE appensam, per lentem peroptimam huic machinae applicatam, considerare. Pars mesenterii ex viua rana protracta erat objectum. Vidimus motum rapidissimum in vasis vtriusque generis arteriosis et venosis, magna cum voluptate. Haec ante meridiem accidebant hora dicima. Post meridiem circa quintam denuo accedebam ad ipsum solus, vt ex ipsius colloquio de rebus medicis proficerem, atque tum iterum ostendebat eandem ranam. Motus jam pacatior erat, quem cernebam in vasculis egregio sane spectaculo. Cum deinde objectum mutaret, vidi portionem, vasculorum globulos solitarios vehentium, ramificationibus ornatam.

Remouebam oculos et mirabar sententiam de globulis diversae magnitudinis in vasis maioribus

m) G. C. REICHEL Ex- que motu. Lips. 1767, 4to.
perimenta de sanguine ejus-

ribus haerentibus, quos, pro diuersa diametro vasorum minorum correspondente diametro voluminis globulorum, nonnulli Physiologi, pro causa diuersorum secretorum humorum, habentⁿ). Cum non nisi vnus magnitudinis globulos vidissem, jam me victorem hujus opinionis reputabam. Postquam vero ardore iuuenili cogitationes PRAECEPTORI communicassem, subridens iussit me denuo admouere oculum lenti. Vidi motum multo lentiores, dein, quod ad ostia vasculorum, quae globulos albescentes tantum vehebant, sese ponerent globuli majores, quae tamen circulari sua forma seruata minime vascula intrare poterant, cum eorum diameter longe superaret lumen canalis. Ast irripiebant, cum frustra expectarem dissilitio- nem LEEVWENHOECKIANAM, quam adeo ingeniose MARTINE a priori confirmauit^o). Vas suum lumen pristinum seruabat, globulus major autem tendebatur in figuram oualem, quam retinebat sequens minorem circularem, insecutus quoque a minoribus circularibus donec iterum influerent in vas capacitae majus, quod non vnā sed plures globulorum series veheret. Rem admodum miratus PRAECEPTORI narraui, qui idem videns rem vberioribus experimentis profecutus est.

D 3

Ex

n) I. DE GORTER et qui eum toti vel ex parte sequuntur, vti nominare sufficiat. E. I. NEIFELD de secretionē humorum. Tra&I. Züllichov. 1751. 8vo. II. Glogov. 1763. 8vo.

o) Medical Essays. and Obs.

Societ. Edinburgh. Vol. II. p. 78. §. 13. sqq. vide rem in Primit. Physico-Medicis. Vol. I. Lesnae in Polon. 1750. 8vo. No. I. NEIFELD de positione et diuicatione arteriarum &c. p. 1 - 23.

Ex his autem patet, quod vis magna sit, cum qua solida respuunt extensionem majorem; porro, quod conatus magnus sit fluidorum motum suum, quem ex causis validis inceperunt, continuare, quin haud infringatur a primo alteroue obstaculo; denique quod vna alteraue particula, seu globulus errans, immo plures non valeant lumen vasis naturale mutare, vt potius fluida sese adaptent quoad formam solidis in quibus mouentur. Quando interim continua fieret intrusio particularum errantium, necessario nisi solida cedant, nec motus humorum a tergo venientium augeatur, vt transprimantur, stagnabunt humores. Nunquam enim vidi, licet plurimis experimentis postea interfuerim seriem globulorum oblongatorum continuam in vno vase circolare, vti depictum est^{p)}. Si vero res ita se haberet, inde sequeretur quod extensio vasorum difficillima esset, dum fluida loco errent. Nolo interim experimentum negare, quoniam non vidi, potest etiam integra series similium globulorum per vas transiisse, breuissimo ante obstructionem ejusdem momento, inque agone circulatorii motus, quo in casu tamen circulus erit nominandus morbosus.

Cum itaque, vt redeam ad casus dijudicationem, in nostro casu ob venaesectionem vis humorum a tergo venientium minueretur, vis defuit, quae liquida cumulata vel errantia vrgeret, quoniam circulus cruoris debiliior factus tanta obstacula vincere haud posset, a cujus regularitate dependet motus justus humorum reliquo-

p) REICHEL l. c. Fig. II. i. et Fig. III. g.

liquorum. Ergo motus in vasis oculorum, potissimum externis, lentissimus fiebat, adeo ut circuitus humorum debilissimus referret veram imaginem obstructionis, cujus prodromus quoque erat. Ipsam autem veram obstructionem abfuisse, palpebrae nec adeo tumentes nec durae ostendebant.

Cum vero humores quasi haerent in vasis ad oculum pertinentibus, necessario eo ipso effecta liquidorum cumulatio partibus ejusdem molesta erat, et grauitatem ipsis conciliabat talem, quin nerui jam non sufficerent moli tenere aequilibrium, quae lente mouebatur in musculis potissimum palpebrarum orbicularibus imo leuatoribus. Ergo oculi claudebantur per palpebras humoribus aggrauatas non a se inuicem seducendas, cum his status analogus paralyti leuatoris palpebrae^{q)} inductus esset.

§. 3.

Circulationis auctione, et quantitatis seri in oculis accumulati subductione, effectum est, ut ea propter, in liberatis pro parte vasis, per flumen impetuosum sanguinis a tergo venientis, impetuosius quoque protruderentur humores, haecenus lente moti. Prius lotio oculorum cum aqua frigida et purgans, postorius purgans solum praestitit.

Quoniam omnis morbi hujus status, et potissimum clausurae palpebrarum, in motu, nimis difficili et debili, humorum accumulatorum, praecipue in vasis palpebrarum, causato ab in-

D 4

anitio-

^{q)} LUDWIG Instit. Chirurg. I. c. sect. II. §. 796. p. 275.

anitione vasorum rubrorum^{r)}; ac simul spasmus ex hac inanitione videbatur enatus fuisse, vti fieri solet^{s)}: statim direxi meam attentionem ad haec duo in hoc malo debellando: copiam scilicet humorum seroforum minuere, et circulum eorum incitare.

Tentandam incitationem circuli sanguinei monstrabat index virium, quarum scrutinium adeo egregie inculcauit *venerandus* PRAECEPTOR, in proprio de hac materia exarato libello^{t)}, pulsus nimirum aequalis, depressus et debilis.

Euacuationem poscabat cumulus humorum subducendorum, nec huic obstabat metuendus ex subductione tenuiorum infarctus crassiorum, cum nulla obstructio adesset, nec tumor vllus palpebrarum suspicionem de ea induceret; nec huic indicationi contrariabatur timenda inflammatio cum tonus vasorum haftenus coerceret vim fluidorum, quem nondum debilitatum esse absentia tumoris palpebrarum indicabat.

Quod purgans ex radice jalappae scopum euacuandi attigerit, tot sedes abunde testantur.

Circulum autem sanguinis, et per consequens reliquorum humorum, incitavi et commouendo naturam purgante, potissimum tamen lotionem oculorum cum aqua frigida. Noui enim egregium usum aquae purae frigidae in morbis oculorum ac praeprimis palpebrarum, quem tamen absque vlla limitatione haud praestari, res
itidem

r) §. 2.

s) A. H. GERNHARD de spasmo ab inanitione Lips. 1755. 4to.

t) E. G. BOSE de virium corporis humani scrutinio medico. Lips. 1766. 4to. et potissimum §. X. sqq. p. 19. sqq.

itidem certa et per experientiam tristem euicta est. Nota repetere nolo, quod aqua agat et premendo vt graue, et constringendo vt frigidum^{u)}, et vt corpus quod superficiei adhaeret, per legem celebratam adhaesionis, adhaerendo cutis poros obducat, atque hac ratione partim imbibatur, partim vero perspirationem impediat. Haec quidem eueniunt in parte cui applicatur, ceu topicum, sed eo ipso resistentias cordi auget, cum tot vasa simul claudat, premat et stringat. Hinc circulum sanguinis in genere, et in specie ad partem constrictam efficit citatiorem, adeoque cor exercet et stimulat.

Effectum bonum, quem cupiebam, aquam praestitisse, me monebat dolor, quem aeger sentiebat in palpebris, qui oriebatur ex pressione molis mouendae, nimis forte jam crassae, ad vasa, hincque enata tensione parietum vasorum, et partium vicinarum neruearum sensilium. Porro hic dolor indicabat, spem affulgere superandae molis liquidorum trajiciendorum, per vasa nondum suo tono orbata, quem supra ostendi adfuisse.

§. 4.

Aucto motu humorum, vas cutaneum, sub quolibet oculo, vel nunc vel olim per suas causas debilitatum, nunc vero summe extensum, scalpendo digitis ruptum, effudit copiam sanguinis, quae sufficiebat soluendo errorem loci, et euacuando plethoram oculorum atque palpebrarum, sic ut causis debellatis, coe-

D 5

citas

u) I. G. HAHN, Vnterricht von Kraft und Wuerkung des frischen Wassers. Bresl. u. Leipz. 1749. 8vo. Vorbereitung et Cap. IV. p. 126. sqq.

citas omnino cessaret, ceu causarum effectus, ac palpebrae illico a se seduci possent.

Cum effectus adeo evidens sit, vix est ut aliqua de eo moneam, nisi quod natura in hoc morbo debellando elegerit diem criticum, quo opus suum absolueret, nempe septimum. Modus autem, quo natura hanc actionem perfecit, omnino considerari meretur. In eo quidem non adeo singulare quid est, quod natura excitauerit haemorrhagiam, quippe hoc saepe fit, quando causa morbi haeret in genere vasorum sanguiferorum, aut huic proximo a sanguine jam inuecto.

Cutaneas haemorrhagias fieri, etiam largas, experientia non infrequens est. Quis enim ignorat, quam liberaliter fundant sanguinem de sua apertura vasa cutanea varicosa in gravidis facta, quando a causa externa accedente rumpuntur. Vidi tales pedes varicosis venis cutaneis quasi pictos, et radiis coerulefcentibus adeo variantes, ut fere omnes venae cutaneae a calce ad furas recte mirabile facerent, quod oculo lustrare poteram haud secus ac si injectio facta fuisset.

„Quinque liberorum mater annos habet quadraginta octo, utrumque pedem gerit continuo adeo varicosum, ab ultima graviditate eisdem nacta, quam retro novem annis, dum scribo gessit. Anno post partum praeterlapso, iter faciebat, cumque non optimum situm pedum haberet, per continuam diuturnam frictionem cutis in pede laedebatur, et vena varicosa simul lacerabatur cum insigni iactura sanguinis, cuius tamen fluxus sistebatur ligato vulnere, quod sponte dein sanabatur. Post tres annos in somno
„no

„no inquieta ex magna plethora, laedebat cum
 „vngue vnus pedis cutem alterius, et simul
 „fauciabatur vena aliqua cutanea varicosa.
 „Effluebat autem tanta copia sanguinis ex vul-
 „nere, vt corpus per hanc iacturam cruoris;
 „fugata plethora, aequilibrium suum nancisce-
 „retur, quod pulsus mutatus mihi omnino mon-
 „strabat. Pede fauciato ligato vulnus cicatrifa-
 „batur, vti in venaesectione solet fieri.,,

Haec quidem in pede. Vidi autem venas
 cutaneas varicosas quoque in facie.

„Nuper vocor ad mulierem vltra quadrage-
 „narium prouectam. Laborabat febre continua
 „cum deliriis. Totum caput tumebat et coeru-
 „lescebat, cum gracilis alias esset, succis tamen
 „acribus plena. Maximus tamen tumor con-
 „spiciebatur pone aurem versus collum, qui eo
 „tristiores statum indicabat, cum auris quasi
 „emortua rigeret, sic vt omnino de motu diffi-
 „cili cruoris per venam jugularem tumor testa-
 „retur. Ast ab angulo oculi externo ad tempo-
 „ra venae serpentino itu properantes varicosae
 „conspiciebantur, adeo quin horrendum specta-
 „culum metum rupturae incuteret. Nec conci-
 „debant, donec cutis faciei vbique, potissimum
 „autem in fronte et temporibus in vesiculas ele-
 „uata ostenderet, febrem erysipelas vesiculare
 „feliciter expulisse. Tum quoque euanescebat
 „tumor circa jugulum.,,

Facilem obtineri haemorrhagiam cutaneam
 per venas, harum situs magis superficialis, quam
 arteriarum suadet: accedit amplitudo illarum
 major

major et extensio facilior, a sanguine in ipsis lente moto saepe cumulado.

Ad solutionem alicujus morbi autem sufficet haemorrhagia cutanea per venas, quando in loco idoneo fit, quantitate sufficiente. Locus idoneus est, si vena adest, quae, per suam communicationem cum aliis vasis, causam laedentem, ex partibus laesis, per aperturam in superficie factam, exire permittit, ad leges circulationis. Locum talem sola anatomes, quae de situ nexuque partium agit, indicat.

Quodsi ad locum attendam, ubi haemorrhagia cutanea in nostro casu accidit, utique fuit circa confinia musculi orbicularis palpebrarum ac levatoris communis labii superioris alaeque nasi. Similiorem inuenire non possum, quam terminum in *Icone arteriarum faciei Illustris v. HALLER*^{v)} expressum, ubi ex vena faciali ascendente, circa locum, qui indicat truncum arteriae infraorbitalis^{w)}, trunculus egreditur cujus duo rami abscissi sunt. Horum alter ascendit, alter ad latus flectitur versus imum finem musculi orbicularis palpebrarum; dein transit per furcam ab arteriolis binis formatam, quarum una est ramus ophthalmicae ad palpebram inferiorem^{x)}, altera vero ramificatio arteriae infraorbitalis^{y)}, quae ambae confluunt, super musculum saepe dictum orbicularem, cum ramo arteriae transversalis faciei, qui properat ad hunc musculum^{z)}.

Pal-

v) Icon. Anat. Fasc. III.

w) ibid. X.

x) l. c. 7.

y) ibid. y.

z) l. c. e.

Palpebra inferior equidem admodum diues est vasis, vti omnis circumjacens cutis, vt merito palpebras vasculosissimas dixeris^{a)}. Abundant autem non tantum arteriis verum quoque venis. De vtrisque pauca dicere liceat.

Ab arteria faciali subcutanea, alias maxillari externa, pleraeque arterias oculi ortum capere^{b)}, aliasque a temporalibus vicinis et frontali-
bus ad anastomofin cum prioribus tantum accedere^{c)}, de vasis oculi externis in genere legi. Ab infraorbitali tamen et a reliquis vicinis arteriolis accedentes ramuli minores sunt^{d)}. Verum haec nimis generalia. Iam ex *lumine Anatomicorum nostri aevi* quaedam specialia addam.

Arteria transfuersalis faciei, ramus notabilis arteriae temporalis, plerumque ad cutem solam, parotidem, musculus zygomaticum, masseterem et orbicularem palpebrarum^{e)} consumitur, in quo orbiculari inosculatur ramis superioribus et inferioribus ophthalmicae^{f)}, et anastomofin facit cum infraorbitali^{g)}. Alias autem minor vnice rectum et orbicularem adit inosculata arteriis infraorbitalibus et arcui tarseo inferiori^{h)}. Praeterea quoque ramus cutaneus arteriae ophthalmicae

a) H. BOERHAAVE *Instit. med.* §. 510. ex F. R V Y S C H *Thes.* X. p. 10. T. 3. F. 6.

b) I. E. HEBENSTREIT *de vasis sanguiferis oculi.* Lips. 1742. 4to. p. VII.

c) Idem l. c.

d) Ill. V. HALLER *Comment. in Praelect.* BOE-

R H A A V. Vol. IV. Gotting. 1743. 8vo. not. d. ad DX. p. 95.

e) Idem. *Icon. anat* Fasc. III. l. c. e. 11) p. 14. Fasc. VIII. Tab. arter. tot. corp. anter. Regio. III. t.

f) Fasc. III. l. c. d. 10) p. 13.

g) Fasc. VIII. l. c. x. et 2.

h) l. c. 5) ad labialem. p. 13.

micae arcum facit cum infraorbitaliⁱ⁾, qui in nexu est cum commixtione arteriae temporalis et transfuersalis faciei^{k)}, tum tendens ad arcum tarseum inferiorem^{l)}, qui nequitur cum arcu tarseo superiore^{m)}, mediante arteria palpebrali inferioreⁿ⁾, aliisque ramis. Quanta vero sit variatio arteriarum ex ophthalmica oriundarum vix dici potest^{o)}. Dantur etiam aliae arteriolae ad orbicularem palpebrarum tendentes v. c. a labiali^{p)} et a temporali interiore^{q)} &c.

Licet ex scriptis adeo *Illustris Anatomici* nexum arteriarum circa palpebram potissimarum inferiorem, atque propagines earundem potuerim fufius exponere, admodum doleo, quod venularum hujus loci non detur adeo exacta explicatio. Nimis enim generalia sunt, quod vena jugularis externa angustior fit interna: quod rami illius magis oblique repant ex suo trunco ad cutem, adeoque magis idonei sint ad tumorem subitaneum concipiendum, quam hujus ramificationes amplae et rectiores^{r)}: porro quod ideo materia ceracea, vel subtilis, ex oleo humano rubre tincto, parata difficiliter expleat venas cutaneas capitis et colli, quando in carotidem injicitur, aſt in florente aetate, dummodo inte-

i) Fasc. VII. Tab. arter. ocul. Fig. I. k.

k) l. c. z.

l) l. c. y.

m) l. c. g.

n) l. c. L.

o) l. c. in histor. arter. ocul: p. 38. 39.

p) Fasc. VIII. 5) ad labia- lem p. 14. Fasc. III. l. c. G.

not. 1) p. 12.

q) Fasc. III. l. c. 18. 19. Fasc. VIII. 6) ad temporalem p. 14. Primlin. Physiol. Gott. 1765. 8vo. §. D. p. 228.

r) A. F. WALTHER de erubescensibus et venarum capitis tumore subitaneo. Lips. 1739. 4to. §. 2. p. 6.

integra fuerit fanitas vaforum capitis, easdem sufficienter intret^{s)}).

Notum quoque est, venas cutaneas, potissimum angustiores, inter quas palpebrales omni jure referantur, non habere regulariter sociam suam arteriam subcutaneam, quis enim praeterea nescit, carotides et venas jugulares haud amare cursum facialem?

Propagines cutaneae venosae faciei ex jugulari vena externa enascuntur^{t)}), quae fere continuo ductu cutanea^{u)}) ascendit ad tempora. Vena angularis interna^{v)}), longior arteria sua^{w)}) excurrit ad angulum oculi internum, quam facialem ascendentem dixit *Illustris Anatomicus*^{x)}). Ex ea ramificationes plures circa palpebras etiam insignes emittuntur^{y)}), vti in indicatione loci, in quo haemorrhagia nostri casus facta est, memini, quales etiam memoratae nomine passim leguntur^{z)}). Fuit ergo locus idoneus, quod vena cutanea rumpi potuerit sub qualibet palpebra inferiore.

Causa hujus rupturae erat motus vehemens sanguinis, in vasis omnibus palpebralibus arteriis inceptus, indeque in venas confluentes pro-

s) I. G. IANCKE de ratione venas corporis humani angustiores imprimis cutaneas ostendendi. Lips. 1762. 4to. p. XII.

t) B. L. TRAILES de vena jugulari frequentius secunda. Vrat. 1735. 8vo. p. 69.

u) Ill. V. HALLER Comment. Vol. II. Gott. 1740. 8vo. not. g. ad §, CCXCIV. p. 639.

v) HEBENSTREIT l.c.

w) Ill. V. HALLER. l. c. ex EVSTACH Tab. XXV. et WINSLOW. 81.

x) Idem Fasc. III. l. c. 28.

y) Idem ibid. circa locum notatum no. 7.

z) A. SCHAARSCHMID Angiologische Tabellen Berl. u. Strals. 1764. 8vo. p. 66. 67.

propagatus, qui magis adjuuabatur per aquam frigidam hacce stringentem. Cum itaque sanguis vehementer ageret in latera vasorum, hisque vim continuo inferret ob molem suam, in loco illo prae caeteris debili, et cutis superficiei quam proximo, simul accedente causa externa, scalptione scilicet digitorum vas valide fricando, ruptura facta est.

An acrimonia humorum exeuntium hanc rupturam facilitauerit, quam lentissimo per septem dies motu acquisiuisset, certo affirmare haud possum, licet pruritus eam antecesserit, cum etiam ante haemorrhagiam e. g. narium, quam proxime sentiatur harum pruritus^{a)}, adeoque signum prognosticum proxime subsecuturae vel jam incipientis haemorrhagiae narium sistat. Interim etiam negare nolo, quod acrimoniam humores contraxerint, indeque particulae acres vasa pungendo, ac atterendo, resoluerint et cohaesionem ipsam abstulerint, ut quidem fieri solet^{b)}.

Quantitas omnino maxima erat quam haec vascula rupta fundebant. Sane plus ejiciebatur, quam proprie in vasis palpebrarum vel haeserat vel lente motum fuerat. Quanta ergo latuerunt in recessibus naturae, cum non tantum expelleretur, quod expellendum erat, sed simul alia bona liquida ejicerentur, quo finis salutaris obtineretur. Sanguinem per venaesectionem per-

a) G. VAN SWIETEN. p. 462.
 Commentar. in aphorism. H. b) HAHN l. c. Cap. IX.
 BOERHAAVE Tom. II. p. 200.

perditum^{c)}, hisce diebus per cibum potum-
que refarcitum, effecisse hoc superpon-
dium ex parte, auguror, verum cum per
totum coecitatis tempus parum nutrimenti acce-
pisset, maximam partem naturam misisse ex suis
thesauris liquidum illud purpureum, miseris par-
tibus levamini, concludo.

Ex supra dictis patet, quod, cum nexus
multiplex vasorum circa palpebras detur, possi-
bile fuerit, secundum leges circulationis, per
vnum vas apertum reliqua euacuari. Quis enim
leges hydraulicas de motu fluidorum per tubos
communicantes ignorabit?

Leuiiores, a pondere suo liberatae palpebrae,
illico vasis euacuatis post hanc haemorrhagiam
aperiebantur.

§. 5.

*Applicatis discutientibus ad oculos, fugata est ho-
rum ecchymosis. Repetitis autem purgantibus ac ro-
boratis tandem partibus, continuata lotionne cum aqua
frigida, felix successit curatio.*

Cum haec omnia per se pateant, non adde-
re aliquid habeo. Id vnum adjicere licentiam
dabit L. B. cum materia affinis sit casui propo-
sito atque explicato.

„Ophthalmia serosa laborabat mulier quin-
„quagenaria, admodum vehemente, cum lippi-
„tudine summa. Solida jam stricta possidebat,

c) §. 1.

A. 1772.

E

„quae

„quae succos acres vehebant. Cum nil facere
 „vellet, quod ipsi auxilio fuisset, et prae caete-
 „ris vesicatoria fugeret, suasi surae vtriusque
 „pedis raphanum rusticanum contusum applica-
 „re. Sed meticulosa eundem tantum applicuit
 „pedi sinistro. Mox serum valde acre et co-
 „piofum colligebatur in vesica enata, ex qua
 „postea aperta per quatuor hebdomades sensim
 „sensimque magna copia feri effluxit. Post haec
 „sola lotionem oculorum cum aqua frigida et in-
 „terpositis purgantibus, dextri oculi sanitatem
 „recuperavit. Ast sinister mansit in statu licet
 „non pessimo, attamen morbofo. Non poterat
 „autem persuaderi, vt pedi dextro epispasticum
 „applicaret, cum potius vellet perferre ophthal-
 „miam vnius oculi, quam quidem dolorem ex
 „vesicatorio enascentem. Gerit dum haec scribo si-
 „nistrum oculum morbofum, cum dexter ab eo
 „tempore continua sanitate fruatur.

Quantus est consensus laterum oppositorum,
 omni explicatu maior, experientia tantum ve-
 rum non ratiocinio comprobandus!

VI. V A R I A

A D
H V N C A N N V M
O B S E R V A T A.

I.

Mense Aprili, aegra tringinta annorum, laborabat febre continua cum petechiis. Corpus multiplici abortu debilitatum erat. Petechiales maculae minores apparebant. Febris valida, vix jam loqui poterat, respiratio tamen adhuc non valde laedebatur. Die morbi vigesimo primo, summa praegressa anxietate, vomitus cruentus biliosus superuenit, qui die vigesimo tertio reiteratur, cum maxima virium prostratione. Mannato dato, adhibitisque leniter roborantibus, antiphlogisticis junctis tigesimo, tertio die vires refocillantur, cum leuamine omnium symptomatum. Sensim postea sanitatem recuperavit.

Vomitum biliosum cum sanguine damnauerat, si circa diem criticum contingeret, *conditor medicinae*^{a)}. Sed natura omni regula major.

E 2

In

a) HIPPOCRATES I. IV. Aphor. 22.
Progn. 39. 40. Coac. 426-556.

In nostro casu videtur evenisse, cum obstructum circa systema portarum collectum funderetur ad intestinorum canalis partem superiorem, hanc vero effusionem vascula maxime debilitata concesserunt.

II.

Menſe Julio, poſt uſum aquae calcis vinae cum lacte, per ſex dies, cum ſimul applicarem cataplaſmata, ex hordeo decorticato cum butyro parata, veſicae dolenti, ſcopo molliendi et leniendi, exiuit, ex puellae quatuor annorum vrethra, calculus anguloſus, durus, lamellis pluribus conflatus. Latitudo ejus erat linearum quatuor, craſſities autem duarum cum dimidia. Pondus aequabat ultra quatuor grana, quod mirabar, gravitatem minorem volumini ſatis magno competere. Potum ordinaui ex radicibus graminum cum lacte, abſtinentiam a viſcidis, et nimio aromatum uſu. Sic conualuit, poſtquam per tempus ſabulum cum vrina copioſum excreuiſſet.

III.

Vidi mulierem, triginta ſex annorum, cui a prima menſium eruptione, haec menſtrua purgatio omni ſexta hebdomade rediret. Sana & vegeta erat, liberis carens quidem, ſed abortum ſaepius paſſa.

IV.

IV.

Menſe Decembri hydropicae, quinquaginta ſex annorum, cujus oedema pedum ad medium femur progreſſum erat, dedi omni mane, ſquillae puluerifatae grana octo. Frictionem reiteratam pedum, et poſtea ligationem eorundem cum ſcia lata ſuaſi. Haec tantum profuerunt, ut jam candidata ſanitatis eſſet. Cum vero admodum auare, reſtaurato appetitu, comederet piſces cum cepis, peruerſis denuo primis viis, rediit hydrops, cui tandem occubuit.

Squillae recentis infuſionem frigidam cum vino, mane cochleatim datam, et pro potu ordinario cereuiſiam, cui additi erant ſtrobuli pini, ineunte vere collecti, groſſo modo contuſi, ut ſimul fermentarent cum cereuiſia recommendabat b. s o c e r ceu praeſtantiffimum palliativum, nonnunquam etiam verum remedium in hydrope anafarca, cum ſpe ſalutis vel vitae protractionis, dummodo hiſce vrina copioſa excerneretur, cujus ingentem quantitatem quoque euocat.

V.

Vidi Puerum quatuordecim annorum, qui ſimul gereret in ore LXXII dentes integros. Nimirum in qualibet maxilla XXXVI. Sic ut duplex ſeries inciforum, caninorum, triumque in quolibet latere molarium poſteriorum integra, anteriorum molarium autem ordo triplex eſſet. Numerabantur ergo in qualibet maxilla dentes incifoſes VIII canini in quolibet latere

duo, summatim IV, molares ad quodlibet jugum caninorum duodecim, aggregatim XXIV. Horum nullus carie tactus erat. Incisores ad regularem duplicem seriem haud ponebantur, sed inordinata vtraque, saepe quasi promiscua, cernebatur. Strictiorem ordinem servabant canini et molares.

VI.

NASTURTI INDICI vires aliquoties hoc anno primum expertus sum. Describit illud LINNAEVS in *systemate naturae* sic.

TROPAEOLVM *Planta octandria, monogynia, calyce monophyllo, calcarato, petalis quinque inaequalibus; fructus sunt baccae tres siccae.*

TROPAELVM MAIVS. *foliis peltatis subquinquelobis, petalis obtusis.*

Hujus baccas tres vel quatuor maturas parum ficcatas sumsit miles robustus, atque sexies valide aluum purgavit. Dein virgo viginti sex annorum a duabus similibus quinque operationes habuit. Tandem etiam in viro succulento tres baccae quinque effecerunt purgationes. In omnibus absque dolore et torminibus. Sedes tenues quasi aquosae.

VII.

Vidi partu octimestri masculinum admodum debilem infantem editum, cui septimo a partu die duo in maxilla inferiore perfecti dentes

emergabant. Subito quidem increfcebant, octava autem feptimana ab eruptione, iterum excidebant.

CONCLUSIO

Totus hic annus admodum fauuit epidemiis. Quippe mense Martio et Aprili graffabant Petechiae, malignae quidem, fed minus lethales. His fubfequebantur menfibus Aprili Majo et Iunio, morbilli mali moris, immo trucidantes. Morbillos excipiebant variolae mense Iunio, Iulio, Augufto, Septembri faeuientes, Octobri mitigatae ac fenfim euaneſcentes.

Vltimis binis menfibus anni praecedentis MDCCLXXI jamjam ingruente hyemali tempore morbus epidemicus teterrimae indolis plures intra tres vel quatuor feptimanas abftulerat ex vita, ego eorum binos in cura mea habui, qui Deo adiuuante fanitatem lente recuperarunt. Erat febris catharrhalis maligna cum fubitanea proſtratione virium et fummo calore, atque fimilitudinem magnam habebat cum fynocha putrida, ita vt febrim epidemicam putridam denominare omni jure poſſem.

CONSPECTVS.

- I. OBSERVATIO. De synocho putrida. p. 1
- II. OBSERVATIO. De febre continua cum petechiis
metastasi ad spincterem ani soluta. 9
- III. OBSERVATIO. De morbillis epidemicis. 35
- IV. OBSERVATIO. De variolis epidemicis. 39
- V. OBSERVATIO. De Ophthalmia seroso - sanguinea
singulari. 46
- VI. VARIA. AD HUNC ANNUM OBSERVATA. 67
- I. Vomitus cruentus in petechiis.
- II. Calculus vsuquae calcis viuae expulsum.
- III. Menstrua periodus omni sexta hebdomade
reuertens.
- IV. Hydropis curatio cum squilla.
- V. Puer cum LXXII dentibus.
- VI. Nasturtii Indici vires.
- VII. Puer octimestris dentatus.

CONCLUSIO.

Arnold, Georg C.

Georgii Christiani Arnold ... observationum physico-medicarum annus
MDCCLXXII

Vratislaviae 1777

Bamberg, Staatsbibliothek -- Misc.med.o.325
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11742041-3
VD18 10296425-004